

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту**

**Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»  
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **05 Соціальні та поведінкові науки**  
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ **051 Економіка****

Форма навчання: заочна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА**

на тему: **ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО  
УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС**

здобувача(ки) Богдан Нікіта Сергійович  
(ПІБ, підпис)

Науковий(ва) керівник(ця): доктор економічних наук, професор, Оболенська Тетяна Євгенівна  
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

\_\_\_\_\_  
(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією  
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувачка кафедри: д-р екон.наук, професорка Яценко О.М.

\_\_\_\_\_  
(підпис)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту**

**Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА**  
спеціальність  
галузь знань

**МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ І МАРКЕТИНГ**  
**051 Економіка**  
**05 Соціальні та поведінкові науки**

**ПОГОДЖЕНО**

Керівник проектної групи (гарант) освітньо-  
професійної програми

\_\_\_\_\_  
Ярослава СТОЛЯРЧУК

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_  
Ольга ЯЦЕНКО

\_\_\_\_\_  
2026 р.

\_\_\_\_\_  
2026 р.

**ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ**

здобувачу вищої освіти

\_\_\_\_\_  
Богдану Нікіті Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

\_\_\_\_\_  
денної

**форми навчання**

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

**на тему ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС**

Тему затверджено наказом ректора Університету від " \_\_\_\_ " \_\_\_\_\_ 2026 р. № \_\_\_\_

## План кваліфікаційної магістерської роботи

|                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Розділ 1                                                                           | ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| (назва розділу)                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Розділ 2                                                                           | ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| (назва розділу)                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Об'єкт дослідження:                                                                | є процес та динаміка торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Предмет дослідження:                                                               | є теоретико-методичні аспекти та напрями покращення торговельно-економічного співробітництва України з                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Мета кваліфікаційної магістерської роботи:                                         | Мета роботи на основі оцінки стану торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС здійснити розробку напрямів його покращення.                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети: |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| У розділі 1                                                                        | <ul style="list-style-type: none"><li>– надати поняття та роль торговельно-економічного співробітництва між країнами;</li><li>– визначити основні види торговельно-економічного співробітництва між країнами;</li><li>– встановити методи та показники оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами</li></ul>                                                                                                                       |
| У розділі 2                                                                        | <ul style="list-style-type: none"><li>– здійснити оцінювання стану торговельного співробітництва України з державами ЄС;</li><li>– визначити проблемні аспекти торговельного співробітництва України з державами ЄС та напрямки їх вирішення;</li><li>– здійснити аналіз динаміки інвестиційного співробітництва України з державами ЄС;</li><li>– обґрунтувати напрями покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з ЄС.</li></ul> |

Завдання підготував  
науковий керівник

\_\_\_\_\_  
(підпис)

\_\_\_\_\_  
(Прізвище та ініціали)

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2026 р.

Завдання одержав  
здобувач

\_\_\_\_\_  
(підпис)

\_\_\_\_\_  
(Прізвище та ініціали)

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2026 р.

## РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 64 сторінок, 13 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 44 найменувань.

### ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС

*Об'єктом дослідження* є процес та динаміка торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС.

*Предметом дослідження* є теоретико-методичні аспекти та напрями покращення торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС.

*Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи.* Мета роботи на основі оцінки стану торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС здійснити розробку напрямів його покращення.

*Завданнями роботи є:*

- надати поняття та роль торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- визначити основні види торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- встановити методи та показники оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- здійснити оцінювання стану торговельного співробітництва України з державами ЄС;
- визначити проблемні аспекти торговельного співробітництва України з державами ЄС та напрямки їх вирішення;
- здійснити аналіз динаміки інвестиційного співробітництва України з державами ЄС;
- обґрунтувати напрями покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з ЄС.

*Практичне значення отриманих результатів* полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані для удосконалення зовнішньої торгівлі та інвестиційної співпраці України з країнами ЄС.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2026 р.

Рік захисту роботи 2026 р.

*Ключові слова:* торговельно-економічне співробітництво, Україна, держави ЄС, європейська інтеграція, зовнішня торгівля, міжнародні економічні відносини, експорт, імпорт, економічне партнерство, зовнішньоекономічна діяльність.

## Відгук

на кваліфікаційну бакалаврську роботу  
здобувача(ки) факультету Міжнародної економіки і менеджменту  
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ініціали)

На тему \_\_\_\_\_  
(назва теми )

1. Актуальність теми: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

3. Наявність самостійних розробок автора: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

5. Наявність недоліків: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: \_\_\_\_\_

Науковий(ва) керівник(ця): \_\_\_\_\_

(посада, учене звання, науковий ступінь )

\_\_\_\_\_  
(підпис)

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ініціали)

“ \_\_\_\_\_ ” 20\_\_ р.

## ЗМІСТ

|                                                                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ВСТУП.....                                                                                                  | 3  |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС ..... | 7  |
| 1.1. Поняття та роль торговельно-економічного співробітництва .....                                         | 7  |
| 1.2. Основні види торговельно-економічного співробітництва .....                                            | 14 |
| 1.3 Методи та показники оцінювання торговельно-економічного співробітництва .....                           | 20 |
| РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС .....           | 30 |
| 2.1 Оцінювання стану торговельного співробітництва України з державами ЄС .                                 | 30 |
| 2.2 Проблемні аспекти торговельного співробітництва України з державами ЄС та напрямки їх вирішення .....   | 36 |
| 2.3 Аналіз динаміки інвестиційного співробітництва України з державами ЄС ...                               | 42 |
| 2.4 Напрями покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з ЄС .....                      | 50 |
| ВИСНОВКИ .....                                                                                              | 56 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....                                                                            | 60 |
| ДОДАТКИ .....                                                                                               | 66 |

## ВСТУП

*Актуальність теми.* У контексті глобалізації світової економіки держави дедалі активніше впроваджують політику відкритості, що підтримується та реалізується міжнародними організаціями. У періоди економічних криз та геополітичної нестабільності, які негативно впливають на національні економіки, уряди впроваджують заходи, спрямовані на підтримку національного виробника, що водночас позначається на зовнішній торгівлі. Внаслідок цього на світовому ринку зростають прояви неопротекціонізму.

Процеси трансформації у сфері міжнародної торгівлі, зумовлені послідовним розширенням Європейського Союзу, підкреслюють потребу всебічного вивчення розвитку зовнішньоторговельних відносин між країнами, що перебувають на різних етапах європейської інтеграції. Особливе значення для наукових досліджень має аналіз особливостей торговельних зв'язків України з державами ЄС в умовах повномасштабної війни в Україні. Діяльність у межах зони вільної торгівлі передбачає поступове скасування торговельних бар'єрів, однак економічний розвиток країн ЄС у сучасних умовах відчуває вплив численних викликів, спричинених війною на території України. Уряди європейських держав реагують на такі виклики шляхом запровадження локальних неопротекціоністських заходів для підтримки національних виробників. У зв'язку з цим набуває значення вивчення основних напрямів торговельно-економічної взаємодії України та країн ЄС з урахуванням проявів неопротекціоністських практик.

Повномасштабна війна спричинила для інвестиційного середовища України виклики виняткового масштабу. Посилення економічної нестабільності, суттєве зростання ризиків та порушення роботи базових галузей національної економіки суттєво погіршили умови для залучення капіталу. Проте на сучасному етапі інвестиційні ресурси залишаються одним із ключових фінансових інструментів, необхідних для економічного відновлення та подальшого розвитку

держави, особливо за наявності тривалих економічних і соціальних потрясінь. У період повоєнної відбудови, коли країна потребує масштабних фінансових вливань для реконструкції інфраструктури, виробничих потужностей і соціальної сфери, саме приплив інвестицій здатний стати одним із визначальних драйверів економічного зростання та посилення позицій України у світовому економічному просторі.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Питання торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС були предметом дослідження таких науковців, як: Khomutenko L. I., Domashenko M. D., Havrylina A. V. [1], Козак Ю. Г. [2], Ксендзук В. В.[5], Гаврилюк І. [7], Кібік О. М., Нестерова К. С., Хаймінова Ю. В.[8], Григор'єв Г. С.[9], Федун І., Олейніков Ю., Степінцева О.[10], Наумов М. С., Рибак Г. І.[11], Решетило В. П., Бервено О. В.[12], Лютак О. М., Баула О. В., Галазюк Н. М., Зелінська О. М., Корольчук Л. В., Кравчук П. Я., Урбан О. А., Полянська Т. О. [13], Яцентюк Р. М.[18].

*Мета і завдання дослідження.* Мета роботи на основі оцінки стану торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС здійснити розробку напрямів його покращення.

Відповідно до мети було визначено наступні завдання дослідження:

- надати поняття та роль торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- визначити основні види торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- встановити методи та показники оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами;
- здійснити оцінювання стану торговельного співробітництва України з державами ЄС;
- визначити проблемні аспекти торговельного співробітництва України з державами ЄС та напрямки їх вирішення;
- здійснити аналіз динаміки інвестиційного співробітництва України з державами ЄС;

– обґрунтувати напрями покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з ЄС.

*Об'єктом дослідження* є процес та динаміка торговельно-економічного співробітництва України з державами ЄС.

*Предметом дослідження* є теоретико-методичні аспекти та напрями покращення торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС.

*Методи дослідження.* Основні методи дослідження, що використовувалися в роботі є: для розкриття сутності торговельно-економічного співробітництва між країнами, визначення його ролі у системі міжнародних економічних відносин, виокремлення основних форм і видів взаємодії застосовано методи теоретичного узагальнення, наукової абстракції, систематизації та порівняльного аналізу наукових підходів. Для встановлення методів і показників оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами використано економіко-статистичний метод, метод групування, метод порівняння. Оцінювання стану торговельного співробітництва, динаміки інвестиційного співробітництва України з державами Європейського Союзу здійснювалося із застосуванням методів статистичного аналізу, табличного та графічного подання інформації, аналізу динамічних рядів і структурного аналізу. Під час дослідження проблемних аспектів торговельного співробітництва України з державами ЄС та визначення напрямів їх вирішення використано причинно-наслідковий аналіз, метод логічного узагальнення, проблемно-аналітичний метод і метод експертних оцінок. Обґрунтування напрямів покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з Європейським Союзом здійснювалося на основі системного підходу, методів прогнозування, логічного аналізу та узагальнення результатів дослідження.

*Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.* Теоретико-методичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні поняття та ролі торговельно-економічного співробітництва між країнами; систематизації основних видів торговельно-економічного співробітництва між країнами; систематизації методів та показників оцінювання торговельно-

економічного співробітництва між країнами. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані для удосконалення зовнішньої торгівлі та інвестиційної співпраці України з країнами ЄС.

*Структура роботи.* Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС

#### 1.1. Поняття та роль торговельно-економічного співробітництва -

Міжнародні торговельно-економічні відносини є системою взаємовідносин, що виникають між суб'єктами з різних країн у зв'язку з виробництвом, розподілом, обміном та споживанням товарів, послуг, капіталу, ідей в умовах обмежених ресурсів та міжнародного поділу праці в рамках глобальної економіки.

Рівнями міжнародних торговельно-економічних відносин є [1]:

1. Міжнародні економічні контакти являють собою базові, поодинокі економічні взаємозв'язки, що виникають епізодично і зазвичай регулюються разовими угодами або договорами. Такі зв'язки здебільшого зустрічаються між фізичними та юридичними особами і не передбачають постійної економічної взаємодії.

2. Міжнародне економічне співробітництво передбачає формування стабільних економічних відносин між суб'єктами міжнародних економічних процесів, що базуються на договорах та угодах, які діють протягом тривалого часу. Цей рівень взаємодії забезпечує більш передбачувані та організовані економічні контакти порівняно з епізодичними операціями. На більш високому рівні міжнародне економічне співробітництво передбачає довгострокові кооперативні зв'язки, засновані на заздалегідь розроблених і погоджених намірах, зафіксованих у тривалих економічних договорах. У цьому випадку взаємодія суб'єктів міжнародних економічних відносин будується на партнерських засадах і орієнтується на спільне досягнення економічних цілей.

3. Міжнародна економічна інтеграція є найвищим ступенем розвитку міжнародних економічних відносин. Вона проявляється через тісний

взаємозв'язок економік різних держав, узгодження політики на національному та міжнародному рівні і реалізацію спільних рішень як у двосторонніх, так і у багатосторонніх економічних відносинах.

Сучасне міжнародне торговельно-економічне співробітництво представляє собою систему економічних зв'язків, що охоплює:

- вихід діяльності за межі національних економік;
- взаємодію фізичних та юридичних осіб, державних установ і міжнародних організацій;
- визначені форми організації і реалізації економічних відносин;
- різні рівні глибини і тривалості взаємодії та реалізації.

Об'єктами міжнародного торговельно-економічного співробітництва виступають товари та послуги, що обертаються на міжнародному ринку.

Суб'єктами є учасники економічних процесів, здатні діяти самостійно та активно реалізовувати власні економічні інтереси, забезпечуючи взаємодію у межах міжнародного економічного середовища [2].

Середовище, у якому розвивається міжнародне торговельно-економічне співробітництво, являє собою комплекс умов і чинників, що визначають формування та функціонування економічних зв'язків між державами. Його можна поділити на внутрішнє та зовнішнє.

Внутрішнє середовище міжнародного торговельно-економічного співробітництва охоплює внутрішню структуру системи економічних відносин держав і її регулятивні механізми. До його складових належать[1]:

- зовнішньоекономічна діяльність держав та їх суб'єктів;
- управління міжнародними економічними процесами та регулювання взаємодії у сфері економіки;
- форми та рівні економічних відносин на міжнародній арені;
- внутрішні закономірності розвитку світової економіки, тобто процеси та явища, що мають чітку причинно-наслідкову природу.

Зовнішнє середовище формує зовнішні умови, у яких відбуваються міжнародні економічні взаємодії, а також чинники, що визначають поведінку

економічних агентів на світовому ринку і ефективність їх участі у міжнародному поділі праці. За природою воно поділяється на фактори прямої та непрямой дії.

Фактори прямої дії мають вирішальне значення для функціонування міжнародного торговельно-економічного співробітництва і включають міжнародні організації, торгові місії, міжнародно-правові норми. Фактори непрямой дії не впливають безпосередньо на розвиток співробітництва, проте можуть створювати потенційні ризики або можливості, наприклад, відкриття нових родовищ корисних копалин або політичні суперечності.

Зовнішнє середовище також поділяється за сферами впливу [1]:

- природно-географічна;
- політико-правова;
- економічна;
- соціально-культурна;
- інфраструктурна.

До природно-географічних факторів належать: розмір території держав-учасниць, чисельність населення, географічне розташування, кліматичні умови, наявність природних ресурсів, доступ до моря та судноплавних річок. Розподіл природних ресурсів відіграє важливу роль у формуванні економічних спеціалізацій країн: менші держави потребують більшої спеціалізації, тоді як великі мають природні ресурси і різноманітні кліматичні умови, що забезпечує ширший спектр виробничих можливостей.

Політико-правові умови включають:

- внутрішнє законодавство держави;
- політико-правові норми партнерських країн;
- міжнародні законодавчі та регулятивні акти.

Економічне середовище формується такими чинниками: система власності в країні, механізми організації економіки, виробничі та зовнішньоекономічні традиції, економічний потенціал, науково-технічний розвиток, рівень розвитку виробничих потужностей та технологій, ступінь міжнародної спеціалізації, стан

інфраструктури, спорідненість економічних структур, демографічні показники, рівень доходів і споживання населення.

Соціокультурне середовище відображає традиції, норми та звичаї країни. Воно впливає на сприйняття іноземних товарів і послуг, специфіку поведінки споживачів на ринку та формує правила ведення бізнесу, що приймаються учасниками міжнародних економічних відносин.

Торговельно-економічне співробітництво за допомогою торгових угод відіграє ключову роль у глобалізації, сприяючи економічному зростанню, зниженню цін та заохоченню інвестицій. Основними перевагами торговельно-економічного співробітництва є [3]:



Рисунок 1.1 – Переваги міжнародного торговельно-економічного співробітництва [3]

1. Розширення доступу до торгівлі та ринків. Однією з основних переваг є підписання угоди про вільну торгівлю, що надає доступ до більшого ринку. Усунувши тарифи та знизивши торговельні бар'єри, підприємства можуть продавати свої товари та послуги ширшому колу споживачів. Це призводить до збільшення обсягів торгівлі та підвищення конкурентоспроможності ринку.

Наприклад, СРТРР (Всеосяжна та прогресивна угода про Транс-тихоокеанське партнерство). СРТРР – це багатостороння угода про вільну торгівлю, до якої входять такі країни, як Японія, Австралія та Канада. Угода знизила тарифи та гармонізувала правила, що полегшило підприємствам усередині цих країн торгівлю одна з одною. У результаті торгівля між країнами-учасниками збільшилася, що принесло користь як виробникам, і споживачам.

2. Економічне зростання та ефективність. Торговельно-економічне співробітництво заохочує країни спеціалізуватися у галузях, де вони мають порівняльні переваги. Це означає, що країни можуть зосередитися більш ефективному виробництві товарів та послуг, що призведе до збільшення економічного зростання.

Наприклад, Європейський Союз (ЄС). У ЄС країни спеціалізуються на галузях, де вони найефективніші. Наприклад, Німеччина фокусується з виробництва, а Франція – сільському господарстві. Ця спеціалізація допомогла стимулювати торгівлю всередині ЄС та сприяла зростанню економіки країн-членів.

3. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Торговельно-економічне співробітництво також робить країни привабливішими для іноземних інвесторів. Забезпечуючи передбачуваність та стабільність торгових правил, торговельно-економічне співробітництво може стимулювати компанії інвестувати у ці країни, допомагаючи створювати робочі місця та стимулювати економічний розвиток.

Наприклад, Угода США-Мексика-Канада (USMCA). Угода між США, Мексикою та Канадою (USMCA) забезпечила стабільне середовище для іноземних інвестицій, встановивши чіткі правила торгівлі між трьома країнами. Ця угода залучила до регіону значні прямі іноземні інвестиції (ПІІ), особливо у таких секторах, як виробництво та технології.

4.. Зниження споживчих цін. Усунувши тарифи та знизивши інші торгові бар'єри, торговельно-економічне співробітництво може призвести до зниження цін споживачам. Завдяки зниженню торгових витрат підприємства можуть

перекласти заощадження на споживачів, що призведе до зниження цін на товари та послуги.

Наприклад, НАФТА. НАФТА допомогло знизити ціни на такі товари, як автомобілі та електроніка. Дозволивши виробникам дешевше закуповувати деталі з інших країн, компанії змогли знизити виробничі витрати та продавати продукцію споживачам за нижчими цінами.

Основні недоліки торговельно-економічне співробітництва включають такі аспекти, як:



Рисунок 1.2 – Недоліки міжнародного торговельно-економічного співробітництва [3]

1. Потенційні втрати робочих місць у неконкурентоспроможних галузях. Одна з витрат торговельно-економічного співробітництва полягає в тому, що можуть постраждати національні галузі, які не можуть конкурувати з дешевшим імпортом. Це може призвести до скорочення робочих місць, особливо в галузях, які не такі ефективні та продуктивні, як іноземні конкуренти.

Наприклад, Сільськогосподарський сектор Мексики після НАФТУ. Після реалізації НАФТА аграрний сектор Мексики відчував труднощі, оскільки ринок

затопляла дешевша сільгосппродукція США. В результаті багато місцевих фермерів у Мексиці втратили кошти для існування.

2. Втрата суверенітету. Торговельно-економічне співробітництво може вимагати від країн відмовитися від певного контролю за власною торговою політикою. Погоджуючись на торгові умови, встановлені міжнародними організаціями чи країнами-партнерами, урядам, можливо, доведеться проводити політику, яку вони інакше не обрали б.

Наприклад, Загальна сільськогосподарська політика ЄС (CAP). Загальна сільськогосподарська політика ЄС (CAP) обмежує можливості країн-членів реалізовувати свою власну сільськогосподарську політику. Натомість держави-члени повинні дотримуватися загальних стандартів та правил, встановлених ЄС, що знижує їхній суверенітет у питаннях сільського господарства.

3. Нерівні вигоди для країн, що розвиваються. Країни, що розвиваються, не завжди можуть отримати рівну вигоду від торговельно-економічного співробітництва. Їхні галузі можуть бути недостатньо конкурентоспроможними, щоб повною мірою скористатися торговими можливостями, що створюють угоди про вільну торгівлю, що призводить до нерівних економічних вигод.

Наприклад, африканські країни та угоди про вільну торгівлю. Багато африканських країн намагалися здобути вигоду з глобальних угод про вільну торгівлю, оскільки вони часто стикаються з труднощами в конкуренції з більш розвиненими країнами в таких галузях, як виробництво та технології. У результаті ці країни можуть не відчувати такого рівня економічного зростання, як більш багаті країни.

4. Торгові дисбаланси. Торговельно-економічне співробітництво також може призвести до торгових дисбалансів, коли одна країна імпортує більше, ніж експортує. Це може призвести до посилення залежності від іноземних товарів та послуг, що може негативно позначитися на економіці в довгостроковій перспективі.

Наприклад, дефіцит торгового балансу США та Китаю. Дефіцит торговельного балансу між США та Китаєм був предметом розбіжностей

упродовж багатьох років. США імпортують набагато більше з Китаю, ніж експортують, що призвело до побоювань щодо торговельних дисбалансів та залежності від іноземних товарів.

Отже, торговельно-економічне співробітництво відіграє ключову роль у глобалізації, сприяючи економічному зростанню, зниженню цін та заохоченню інвестицій. Хоча торговельно-економічне співробітництво приносить безліч переваг, таких як розширення доступу до ринків, створення робочих місць та ефективність, воно також створює проблеми, такі як втрата робочих місць у неконкурентоспроможних галузях та торговельний дисбаланс. Країни повинні ретельно враховувати ці фактори під час переговорів щодо торговельно-економічного співробітництва, щоб забезпечити найкращі результати для своєї економіки.

## **1.2. Основні види торговельно-економічного співробітництва**

Міжнародне торговельно-економічне співробітництво є ключовим інструментом взаємодії національних економік у межах світового економічного простору. Розширення такого співробітництва сприяє підвищенню економічного потенціалу держав, збільшенню обсягів ринків збуту, залученню інвестицій, а також обміну знаннями та технологічними рішеннями. Воно реалізується через різноманітні форми взаємодії, серед яких зовнішня торгівля, переміщення капіталу, науково-технічні угоди, укладання компенсаційних контрактів, розвиток кредитно-фінансових відносин, надання широкого спектра послуг, міжнародний туризм, спільне будівництво об'єктів та інші напрямки економічної активності. Кожна з цих форм приносить економічну вигоду, а також сприяє обміну досвідом, впровадженню нових технологій та укріпленню партнерських зв'язків між країнами. Дослідження цих видів взаємодії дозволяє зрозуміти процеси

глобальної економічної інтеграції та оцінити ефективність торговельно-економічного співробітництва у сучасних умовах розвитку світової економіки.

Зовнішня торгівля охоплює операції будь-якої держави з іншими країнами, пов'язані з купівлею та продажем товарів і послуг, що передбачає оплату як за експортовану, так і за імпортовану продукцію. Під експортом розуміють продаж товарів або послуг за межі країни та їх вивезення на зовнішні ринки, а імпорт передбачає придбання продукції з-за кордону та її ввезення в країну. Поняття «міжнародна торгівля» має ширший зміст порівняно із зовнішньою торгівлею, оскільки включає не лише переміщення товарів і послуг, а і взаємодію суб'єктів світового господарства, що відбувається у контексті інтернаціоналізації виробництва, розвитку глобального поділу праці та інших економічних процесів. Міжнародна торгівля являє собою особливу форму обміну продуктами праці і послугами між країнами, що пов'язано з глобальною інтеграцією економічних систем, поглибленням міжнародного поділу праці та впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, що значно підвищує ефективність і масштаби світової економічної взаємодії [4].

Таблиця 1.1 – Види зовнішньоторговельних операцій в міжнародній торгівлі [4-7]

| Види зовнішньої торгівлі | Характеристика                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Експорт                  | Сукупність комерційних операцій, спрямованих на продаж і переміщення капіталу та товарів за межі держави з метою передачі їх у власність іноземним суб'єктам господарювання. Охоплює вивезення товарів, робіт або послуг без обов'язку їх повернення на територію країни. |
| Імпорт                   | Процес ввезення національною економікою іноземних товарів, робіт, послуг або капіталу, зокрема через надання кредитів і позик. Передбачає переміщення продукції з-за кордону на митну територію країни без зобов'язання повторного вивезення.                             |
| Реекспорт                | Вивезення раніше імпортованих товарів без їхньої переробки на території країни, що здійснюється, зокрема, у межах спеціальних економічних зон («вільні зони»). Предметом операцій можуть виступати сировина, кольорові метали, харчові продукти та інші товари.           |
| Реімпорт                 | Ввезення раніше експортованих національних товарів, які не були реалізовані або не відповідають стандартам якості, без проведення переробки за кордоном. Не включає товари, тимчасово ввезені для виставок, консигнації чи інших непостійних цілей.                       |
| Зустрічна                | Комплекс операцій, що передбачає товарообмін з умовою придбання продавцем                                                                                                                                                                                                 |

|          |                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| торгівля | у покупця продукції на частину або повну вартість реалізованих товарів. Включає бартерні угоди, зустрічні закупівлі, компенсаційні угоди, кліринг та офсетні операції, спрямовані на підтримання балансу експортно-імпортних потоків. |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

З іншого боку, Й. Римарчик підкреслює, що зовнішня торгівля являє собою платний обмін товарами або послугами з партнерами, які постійно перебувають за межами митних кордонів країни. У вузькому сенсі зовнішня торгівля стосується лише матеріальних товарів, що реалізуються або придбаваються за кордоном. У ширшому розумінні вона включає також рух кредитів та поточний оборот, який передбачає не лише продаж і купівлю матеріальних товарів, а і обмін нематеріальними товарами, надання послуг і виникнення зобов'язань, пов'язаних із пересуванням людей за межі країни, утриманням дипломатичних представництв та іншими міжнародними операціями. Дещо інший погляд висловлює А. Зелінська-Гленбоцька, яка вважає, що міжнародна торгівля є однією з найдавніших форм економічного співробітництва між державами і передбачає потік товарів через кордон, який включає як експорт, так і імпорт. Б. Стенпінь акцентує увагу на комерційному аспекті і визначає зовнішню торгівлю як діяльність підприємств та фізичних осіб, спрямовану на обмін товарами та послугами за винагороду або еквівалент, з партнерами, які мають юридичне місце перебування за межами країни. Вивчаючи регуляторний аспект, Козьол В. зазначає, що зовнішня торгівля здійснюється на організованих ринках, де операції проводяться у встановленому місці та в певний час. У свою чергу, А. З. Новак та В. М. Козіол визначають міжнародну торгівлю як обмін товарами та послугами між країнами і підкреслюють її вплив на економічний розвиток: імпорт стимулює зростання обсягів інвестицій, а експорт за допомогою мультиплікативного ефекту сприяє збільшенню національного доходу [5].

Зовнішня торгівля держави включає купівлю та продаж товарів і послуг, при яких предмет угоди перетинає кордони країни, незалежно від того, чи йдеться про митні кордони. Порівняння різних наукових підходів дозволяє виділити особливості зовнішньої торгівлі, які відрізняють її від міжнародної торгівлі та

визначають роль у економічній системі держави. До таких особливостей належать [6]:

- зовнішня торгівля здійснюється суб'єктами господарювання держави і пов'язана з комерційною взаємодією з партнерами з інших країн;
- зовнішньоторговельні операції підлягають регулюванню як внутрішнім, так і міжнародним законодавством з урахуванням інтересів національної економіки;
- окремі елементи зовнішньої торгівлі включають зовнішньоекономічні договори, митні збори, податки на імпорт, надбавки на експорт, валютні курси, експортні кредити та фінансування виробництва для експорту.

На сучасному етапі зовнішньоекономічна діяльність перетворилася на одну з провідних галузей економіки будь-якої держави. Вона все більше впливає на загальний темп фінансового розвитку у глобальному масштабі. Значення зовнішньої торгівлі як одного з основних чинників економічного зростання країни підтверджене як теоретичними дослідженнями, так і практичними спостереженнями, і визнається численними науковцями. Торговельні потоки між державами формуються під впливом численних факторів економічного, природного та політичного характеру. Процеси глобалізації та спеціалізації виробництва, а також прагнення забезпечити ресурси для розвитку економіки суттєво змінили напрямки руху товарів і капіталів у світі. Одночасно розширення мережі торговельних об'єднань, укладення міжнародних угод і діяльність Світової організації торгівлі сприяють посиленню економічної взаємодії між державами, проте створюють і нові виклики для безпеки національних економік, зокрема в сфері зовнішньоекономічних відносин [7].

До основних факторів, що впливають на розвиток міжнародної торгівлі, належать:

- поглиблення міжнародного поділу праці та розширення глобальної спеціалізації виробництва;
- запровадження результатів науково-технічного прогресу, яке проявляється у модернізації основного капіталу, появі нових видів продукції, створенні нових галузей та оновленні традиційних секторів економіки;

- активізація діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку;
- лібералізація міжнародної торгівлі на багатосторонній основі, що проявляється у зменшенні або скасуванні тарифних і нетарифних обмежень, створенні зон вільної торгівлі та розвитку спільних підприємств;
- поглиблення торговельно-економічної інтеграції через формування зон вільної торгівлі, запровадження єдиного тарифу щодо країн, що не входять до економічних об'єднань, а також створення спільних ринків і валютно-економічних союзів;
- здобуття політичної незалежності країнами, що раніше входили до колоніальних імперій, і виникнення так званих «нових індустріальних держав» [7].

Далі розглянемо сутність міжнародного руху капіталу, який за обсягом є другим за значимістю видом торговельно-економічного співробітництва. До основних ознак міжнародного руху капіталу належать:

- здійснення взаємодії між партнерами на міжнародному рівні;
- участь великої кількості суб'єктів;
- мобілізація дій та ресурсів для реалізації спільних проектів;
- кооперативна розробка та вирішення проблем;
- забезпечення прибутковості вкладень;
- поєднання державного і приватного партнерства у процесі інвестування.

Міжнародний рух капіталу являє собою двосторонній обмін капітальними ресурсами між країнами, який визначається розширенням міжнародних економічних зв'язків, глобалізацією світової економіки та можливістю отримання вищого доходу порівняно з країною походження капіталу. Він здійснюється у двох основних формах: підприємницькій та позичковій.

За джерелами походження капіталу розрізняють:

- 1) державні інвестиції – кошти, що надходять з державного бюджету або спрямовуються за кордон на підставі рішень урядів чи міжурядових організацій. До них належать державні позики, гранти, допомога, переміщення яких регламентується міжнародними міжурядовими угодами;

2) приватні інвестиції – вкладення капіталу приватними підприємствами, компаніями або громадянами однієї країни у суб'єкти господарювання іншої держави.

Залежно від цілей вкладення іноземні інвестиції поділяються на:

1. Прямі інвестиції – основна форма експорту приватного підприємницького капіталу, яка забезпечує інвестору можливість встановлення ефективного контролю та управління діяльністю іноземної компанії.

2. Портфельні інвестиції – вкладення капіталу через фінансові інструменти фондового ринку, які не надають інвестору контроль над підприємством, але забезпечують право отримання доходу від вкладення.

Принципи міжнародного інвестиційного співробітництва включають:

- добровільність участі;
- юридичну самостійність партнерів;
- взаємовигідність взаємодії;
- наукове обґрунтування рішень;
- зацікавленість учасників;
- баланс між національними та міжнародними інтересами;
- колективне прийняття рішень;
- узгодженість правил та дій партнерів;
- обов'язковість і відповідальність сторін;
- гнучкість механізмів взаємодії;
- захист інтересів інвесторів і промислових таємниць;
- страхування можливих ризиків.

Отже, зовнішньоторговельні операції формують основу міжнародної економічної взаємодії між державами та забезпечують рух товарів, послуг і капіталу у світовому господарстві. Кожен вид зовнішньої торгівлі виконує окрему економічну функцію: експорт забезпечує надходження валютних ресурсів і розширення зовнішніх ринків збуту, імпорт сприяє задоволенню внутрішнього попиту та доступу до іноземних технологій і ресурсів, реекспорт і реімпорт підтримують ефективність торговельних потоків, а зустрічна торгівля створює

можливості для збалансування міжнародних розрахунків і розвитку партнерських відносин між суб'єктами господарювання. Сукупність зазначених операцій формує механізм інтеграції національної економіки у світову торговельну систему, впливає на рівень конкурентоспроможності держави та визначає ефективність її зовнішньоекономічної діяльності.

### 1.3 Методи та показники оцінювання торговельно-економічного співробітництва -

Методи оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами ґрунтуються на використанні системи кількісних і якісних підходів, що дозволяють визначити рівень інтенсивності зовнішньоторговельних зв'язків, ефективність міжнародної взаємодії, ступінь економічної інтеграції та перспективи подальшого розвитку співпраці. У сучасних наукових дослідженнях найчастіше застосовуються статистичні, економіко-математичні, порівняльні та інтегральні методи оцінювання [40].

Таблиця 1.2 – Види зовнішньоторговельних операцій в міжнародній торгівлі [41-44]

| Метод оцінювання           | Сутність методу                                                                                                         | Основні показники                                                        |
|----------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| 1                          | 2                                                                                                                       | 3                                                                        |
| Статистичний аналіз        | Передбачає дослідження абсолютних і відносних показників зовнішньої торгівлі між країнами                               | Обсяги експорту та імпорту, зовнішньоторговельний оборот, темпи приросту |
| Порівняльний аналіз        | Дає можливість зіставити рівень торговельно-економічної взаємодії між різними державами або інтеграційними об'єднаннями | Частка країни у зовнішній торгівлі, структура товарообігу                |
| Індексний метод            | Використовується для оцінювання динаміки торговельних процесів і зміни показників у часі                                | Індекси фізичного обсягу експорту та імпорту, індекси цін                |
| Метод структурного аналізу | Спрямований на визначення змін у товарній та географічній структурі торгівлі                                            | Частка окремих товарних груп, диверсифікація експорту                    |

|                                   |                                                                                                  |                                                                             |
|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| Гравітаційна модель торгівлі      | Оцінює залежність обсягів торгівлі між країнами від економічного потенціалу та відстані між ними | ВВП країн, чисельність населення, транспортні витрати, географічна відстань |
| Економіко-математичне моделювання | Використовується для прогнозування розвитку торговельних відносин і визначення факторів впливу   | Регресійні моделі, коефіцієнти еластичності                                 |

Продовження таблиці 1.2

| 1                       | 2                                                                                | 3                                                               |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| Кластерний аналіз       | Дозволяє об'єднати країни за подібними характеристиками торговельної взаємодії   | Рівень товарообігу, інтенсивність експорту, інвестиційні потоки |
| Інтегральний метод      | Передбачає формування комплексного показника ефективності співробітництва        | Інтегральний індекс торговельно-економічної взаємодії           |
| Метод експертних оцінок | Застосовується для визначення якісних характеристик міжнародного співробітництва | Оцінка ризиків, бар'єрів, рівня економічної інтеграції          |
| Метод нечіткої логіки   | Дає можливість оцінювати складні багатофакторні процеси за умов невизначеності   | Комплексна оцінка якості міжнародних торговельних відносин      |

Серед найбільш поширених показників оцінювання торговельно-економічного співробітництва між країнами виділяють коефіцієнт покриття імпорту експортом, сальдо зовнішньої торгівлі, коефіцієнт відкритості економіки, індекс торговельної інтенсивності, показники товарної диверсифікації експорту, рівень взаємної інвестиційної активності, а також індекси економічної складності [43].

У сучасних дослідженнях торговельно-економічної взаємодії дедалі ширше використовуються комплексні методичні підходи, що поєднують статистичний аналіз, економіко-математичне моделювання, інтегральне оцінювання та прогнозування, оскільки саме поєднання кількісних і якісних методів забезпечує більш повне визначення ефективності міжнародного співробітництва між державами [44].

Для вимірювання рівня і ступеня торговельно-економічного співробітництва в більшості випадків аналізуються показники, що характеризують загальноекономічний стан країни і розвиток основних ринків («чотирьох свобод»):

- торговельні потоки – товари і послуги;

- фінансові потоки, включаючи прямі і портфельні інвестиції;
- державні доходи;
- міграційні потоки.

Їхню вагу зіставляють між державами, що беруть участь у торговельно-економічному співробітництві, за допомогою нормування показників із використанням валового внутрішнього продукту (а під час аналізу міграційних переміщень – чисельності населення), а також через визначення частки у загальному обсязі відповідного потоку у відсотковому вираженні. Концептуальна основа полягає у виокремленні двох вимірів значущості двосторонніх потоків для національної економіки: по-перше, коли їх питома вага є суттєвою у структурі сукупних зовнішніх потоків; по-друге, коли їхній масштаб є відчутним відносно обсягу валового внутрішнього продукту країни.

Індикатори, що відображають стан та зміни у сфері торгівлі, слугують базовими орієнтирами для визначення рівня розвитку і ефективності торговельно-економічної взаємодії. Частка товарообігу між державами-учасниками співробітництва у загальному обсязі зовнішньої торгівлі окремої країни дає змогу оцінити відносну вагу взаємної торгівлі порівняно з торговельними операціями з іншими країнами світу.

Інший, більш складний показник – інтенсивність, з якою країни торгують між собою в порівнянні з торговими відносинами з іншим світом. Даний показник характеризує зміщення центрів регіональної торгівлі між країнами-учасниками в інтеграційному об'єднанні.

Незалежно від рівня оцінки показники економічної ефективності торговельно-економічного співробітництва поділяється на дві основні групи (рис. 1.3).

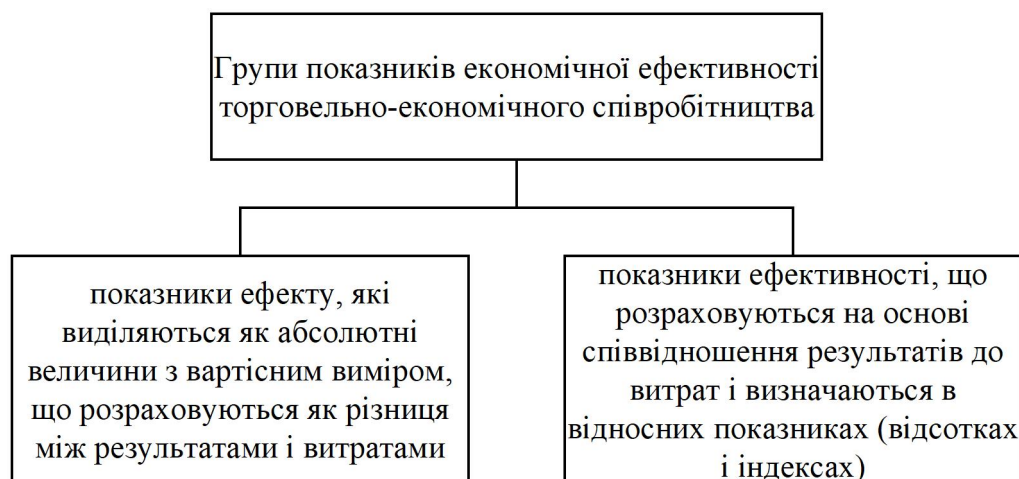


Рисунок 1.3 – Групи показників економічної ефективності торговельно-економічного співробітництва [9-13]

В цілому аналізуючи систему показників торговельно-економічного співробітництва в частині оцінки торговельних потоків її доцільно поділити на чотири групи. Показники ефективності [9-11]:

- валютна ефективність експорту та імпорту товарів та послуг;
- ефективність експорту та імпорту товарів та послуг;
- середня тривалість експортної (імпортної) операції з товарами та послугами;
- коефіцієнт рентабельності експортно-імпортних операцій товарів та послуг;
- ефективність експорту / імпорту товарів та послуг;
- експортну та імпортні квоти (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Показники ефективності торгових потоків при здійсненні торговельно-економічного співробітництва

| Показник                                           | Визначення                                                                                                                              |
|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Обсяги експорту, імпорту або СОТ на душу населення | Показник, що відображає середній обсяг експорту, імпорту або зовнішньої торгівлі в розрахунку на одну особу населення країни.           |
| Експортна квота                                    | Частка експорту товарів і послуг у валовому внутрішньому продукті країни.                                                               |
| Імпортна квота                                     | Частка імпорту у валовому внутрішньому продукті країни, що відображає ступінь залежності національної економіки від імпортних поставок. |
| Зовнішньоторговельна                               | Частка зовнішньоторговельного обороту у валовому                                                                                        |

|       |                               |
|-------|-------------------------------|
| квота | внутрішньому продукті країни. |
|-------|-------------------------------|

Джерело: [8]

До абсолютних показників (табл. 1.4) оцінки торговельно-економічного співробітництва належать обсяг експорту, обсяг імпорту, обсяг накладних витрат на експорт / імпорт, середній баланс, кількість отриманих претензій, кількість претензій, кількість задоволених претензій, обсяг експорту нових товарів та послуг).

Відносні індикатори руху товарів і послуг в торговельно-економічному співробітництві представлено такими показниками, як [12]:

– показники змін у часі, зокрема індекс вартості та індекс цін, які дають змогу простежити трансформацію обсягів і цінових параметрів зовнішньоторговельних операцій;

– коефіцієнти результативності виконання експортних та імпортних зобов'язань, що визначаються за рівнем собівартості, фактичними обсягами поставок та іншими кількісними та вартісними параметрами.

Таблиця 1.4 – Абсолютні показники торгових потоків при здійсненні торговельно-економічного співробітництва

| Показник                                                                          | Визначення                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Обсяг експорту товарів та послуг                                                  | Вартісний обсяг наданих послуг і відвантажених товарів іноземним фізичним та юридичним особам.                                           |
| Обсяг імпорту                                                                     | Вартісний обсяг товарів і послуг, отриманих від іноземних фізичних та юридичних осіб за певний період часу, найчастіше за рік.           |
| Зовнішньоторговельний оборот                                                      | Сума вартості експорту та імпорту окремої країни.                                                                                        |
| Сальдо балансу                                                                    | Різниця між грошовими надходженнями від експорту та витратами на імпорт за визначений проміжок часу.                                     |
| Індекс стану балансу (індекс покриття експортом імпорту)                          | Співвідношення обсягу експорту до обсягу імпорту.                                                                                        |
| Показники темпів зростання та приросту (ланцюгові) обсягів експорту, імпорту, СОТ | Показники, що використовуються для оцінювання динаміки розвитку міжнародної торгівлі.                                                    |
| Частка країни у світовій торгівлі товарами та послугами                           | Показник участі країни у світовій торгівлі товарами та послугами; зазвичай найбільші значення притаманні економічно розвиненим державам. |

Джерело: [9-11]

Індикаторами, що відображають внутрішню побудову торговельних потоків є:

- розподіл експорту або імпорту за товарними групами, який дає змогу встановити співвідношення між різними категоріями продукції у загальному обсязі поставок;
- територіальний розподіл експорту або імпорту, що відображає спрямованість торговельних зв'язків між країнами та регіонами;
- співвідношення витрат, пов'язаних із забезпеченням експортних або імпортних операцій, включаючи транспортні, страхові, логістичні та інші накладні витрати.

Таблиця 1.5 – Структурні показники торгових потоків при здійсненні торговельно-економічного співробітництва

| Показник                                         | Визначення                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Структура експорту                               | Систематизація сукупності товарів та послуг, що вивозяться за межі країни, відповідно до визначених класифікаційних ознак.                                                                            |
| Структура імпорту                                | Систематизація товарів та послуг, що ввозяться до країни, за встановленими класифікаційними ознаками; відображається у відсотковій частці окремих видів товарів і послуг у загальному обсязі імпорту. |
| Географічна структура експорту товарів та послуг | Розподіл обсягів експорту товарів і послуг за країнами або регіонами призначення.                                                                                                                     |
| Географічна структура імпорту товарів та послуг  | Розподіл обсягів імпорту товарів і послуг за країнами або регіонами їхнього походження.                                                                                                               |

Джерело: [13]

Для визначення ролі та оцінки значення сфери товарів та послуг у національній економіці використовують наступні показники (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Показники оцінки ролі та значення показники торгових потоків при здійсненні торговельно-економічного співробітництва

| Показник                                                        | Зміст показника                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Частка сектора товарів та послуг у загальній кількості зайнятих | Відображає питому вагу працівників, зайнятих у виробництві товарів та наданні послуг, у загальній чисельності зайнятого населення країни. |
| Частка обсягу наданих товарів та послуг у ВВП                   | Показує частину валового національного продукту, сформовану за рахунок виробництва товарів і послуг.                                      |
| Індекс оцінки значення                                          | Визначається як відношення частки експорту товарів до                                                                                     |

|                                                                        |                                                                                                                                                             |
|------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| сектора товарів та послуг в економіці країни                           | частки експорту у ВВП; використовується для вимірювання ролі сектора у формуванні національного доходу.                                                     |
| Індекс оцінки рівня спеціалізації країни на експорті товарів та послуг | Обчислюється як співвідношення частки експорту та частки імпорту товарів і послуг у ВВП; характеризує ступінь орієнтації економіки на експортну діяльність. |

Джерело: [9-13]

Суттєвим показником розвитку торговельно-економічної взаємодії між державами є обсяг надходження прямих іноземних інвестицій. Потоки ПІІ свідчать про якість ділового середовища та інвестиційної привабливості країн-партнерів, а також відображають рівень відкритості їх фінансових систем і ступінь зрілості національних ринків капіталу. Разом із тим, на відміну від статистики зовнішньоторговельних операцій, дані щодо ПІІ менш зіставні між різними державами та часовими періодами через відмінності у методології обліку і коливання інвестиційної активності.

Під час визначення рівня інтегрованості держав у межах торговельно-економічної співпраці важливу роль відіграють показники, що відображають глибину їх взаємозалежності на фінансових ринках. До них належать обсяги операцій з фінансовими інструментами, швидкість зближення цін на однакові активи в різних країнах-партнерах, а також ступінь узгодженості дохідності цінних паперів, зокрема акцій, що встановлюється через аналіз синхронності їх цінової динаміки.

Визначення результативності залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку в межах співробітництва потребує використання системи взаємопов'язаних показників. Така система дає змогу простежити залежність між обсягами отриманого іноземного капіталу та ключовими макроекономічними параметрами, які відображають стан зовнішньоекономічної діяльності та внутрішнього економічного середовища держави. У межах відповідного аналізу оцінюється ефективність державної макроекономічної політики, а також виявляється вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на динаміку інвестиційних

потоків. До сукупності критеріїв, що застосовуються з такою метою, належать показники, що наведені в табл. 1.7.

Як один із напрямів оцінювання співробітництва застосовуються індикатори скорочення диференціації доходів між більш заможними та менш забезпеченими державами-партнерами. Результати емпіричних досліджень здебільшого засвідчують, що поглиблення економічних зв'язків сприяє поступовому зближенню рівнів доходів завдяки підвищенню мобільності факторів виробництва.

Таблиця 1.7 – Макроекономічні показники впливу торговельно-економічного співробітництва на країну

| Показник                                     | Економічний зміст та аналітичне призначення                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Імпорт                                       | Відображає ємність внутрішнього ринку, а також потреби національної економіки у високотехнологічному обладнанні, транспортних засобах, передових технологічних рішеннях і комплектуючих, що не виробляються всередині країни у достатньому обсязі або належної якості. |
| Валове нагромадження                         | Свідчить про масштаби інвестиційної діяльності в економіці; включає приріст основного капіталу, зміну запасів матеріальних оборотних ресурсів і чисте придбання цінностей, відображаючи розширення виробничого потенціалу.                                             |
| Проміжне споживання                          | Визначає вартість товарів і послуг, використаних у виробничому процесі для створення кінцевої продукції, що дає змогу оцінити ресурсомісткість виробництва.                                                                                                            |
| Індекс винахідницької активності             | Засвідчує інтенсивність науково-дослідної діяльності, рівень подання патентних заявок і здатність економіки генерувати нові технологічні рішення, формуючи інвестиційну привабливість у сфері інновацій.                                                               |
| Валовий внутрішній продукт                   | Узагальнює результати економічної діяльності країни, відображає обсяг створеної доданої вартості та слугує базовим орієнтиром для оцінювання темпів економічного розвитку.                                                                                             |
| Витрати на оплату праці найманих працівників | Показують обсяг фінансових ресурсів, спрямованих на винагороду працівників, та відображають вартість використання трудових ресурсів у виробничому процесі.                                                                                                             |
| Оборот підприємств                           | Характеризує обсяг реалізованої продукції, робіт і послуг у грошовому вимірі, що дає можливість оцінити рівень ділової активності та фінансові результати господарювання.                                                                                              |
| Експорт                                      | Свідчить про здатність національних виробників реалізовувати продукцію на зовнішніх ринках, підтверджуючи її конкурентні переваги та відповідність міжнародним стандартам.                                                                                             |
| Експорт високотехнологічної продукції        | Відображає розвиток наукоємних галузей, сприяє залученню іноземних інвестицій і зміцненню позицій країни у глобальних ланцюгах створення доданої вартості.                                                                                                             |
| Індекс промислового виробництва              | Показує зміну обсягів виробництва у промисловості в динаміці, що дає змогу оцінити стан і тенденції розвитку індустріального сектору.                                                                                                                                  |

Джерело: [9-13]

Міграційні показники також відображають наслідки міждержавної взаємодії, оскільки переміщення населення можна розглядати як своєрідний вибір країни для проживання та праці. Аналіз міграції не обмежується лише трудовими потоками; він включає освітні, культурні та соціальні переміщення, які формують довгострокові зв'язки між суспільствами.

У більшості міжнародних методик для визначення рівня співробітництва застосовуються окремі індикатори, пов'язані з рухом товарів, капіталу або населення. Проте вимірювання глибини торговельно-економічних зв'язків має багатовимірний характер. Використання лише окремих показників не дає вичерпної картини, оскільки не враховує комплексність взаємодії. З огляду на це оцінювання доцільно здійснювати щонайменше у трьох взаємопов'язаних площинах: аналіз товарних потоків, дослідження міграційних процесів між державами-партнерами та вивчення динаміки прямих іноземних інвестицій.

Таблиця 1.8 – Комплексні напрями оцінки торговельно-економічного співробітництва

| Напрямок оцінювання                                         | Зміст                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Оцінка товарних потоків                                     | Аналіз експорту, імпорту та загального обсягу зовнішньоторговельного обороту між країнами з урахуванням товарної структури, географічної концентрації та динаміки змін.                                      |
| Оцінка міграційних потоків                                  | Дослідження масштабів і структури переміщення населення між країнами співробітництва, визначення впливу трудової міграції на ринки праці, доходи домогосподарств і демографічну ситуацію.                    |
| Оцінка ПІІ                                                  | Аналіз обсягів, галузевої спрямованості та результативності залучення прямих іноземних інвестицій, а також їх впливу на структурні зрушення, зайнятість і економічне зростання.                              |
| Оцінка науково-технічного обміну                            | Дослідження масштабів спільних наукових розробок, трансферу технологій, патентної активності та участі у міжнародних інноваційних проєктах з метою визначення рівня технологічної взаємодії між країнами.    |
| Оцінка міграції капіталу                                    | Вивчення руху фінансових ресурсів між країнами, включаючи портфельні інвестиції, банківські операції та інші форми переміщення капіталу, що впливають на платіжний баланс і фінансову стабільність.          |
| Оцінка міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин | Аналіз співпраці у сфері валютного регулювання, кредитування, міждержавних позик, участі у міжнародних фінансових організаціях і впливу валютних курсів на двосторонні економічні зв'язки.                   |
| Оцінка міжнародної економічної інтеграції                   | Визначення рівня залучення країн до інтеграційних об'єднань, гармонізації нормативно-правової бази, координації економічної політики та формування спільних ринків товарів, послуг, капіталу і робочої сили. |

Джерело: [9-13]

Визначення результативності залучення ПІІ у приймаючу економіку потребує застосування цілісної системи показників, що дозволяє встановити залежність між масштабами іноземного інвестування та макроекономічними параметрами, які відображають як зовнішньоекономічну активність держави, так і стан її внутрішнього господарського середовища.

Отже, у більшості міжнародних методик для визначення рівня співробітництва застосовуються окремі індикатори, пов'язані з рухом товарів, капіталу або населення. Проте вимірювання глибини торговельно-економічних зв'язків має багатовимірний характер. Використання лише окремих показників не дає вичерпної картини, оскільки не враховує комплексність взаємодії. З огляду на це оцінювання доцільно здійснювати щонайменше у трьох взаємопов'язаних площинах: аналіз товарних потоків, дослідження міграційних процесів між державами-партнерами та вивчення динаміки прямих іноземних інвестицій. Визначення результативності залучення ПІІ у приймаючу економіку потребує застосування цілісної системи показників, що дозволяє встановити залежність між масштабами іноземного інвестування та макроекономічними параметрами, які відображають як зовнішньоекономічну активність держави, так і стан її внутрішнього господарського середовища.

## РОЗДІЛ 2

### ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС

#### 2.1 Оцінювання стану торговельного співробітництва України з державами ЄС

Аналіз динаміки експорту товарів з України до країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про істотну структурну трансформацію зовнішньоторговельних потоків, значну залежність від аграрного сектору та різноспрямовані тенденції у промислових групах товарів.

З метою аналізу динаміки експорту товарів з України до країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. використаємо методи, що наведено в пункті 1.3 роботи. Так, статистичний аналіз застосовано для дослідження абсолютних обсягів експорту та імпорту України з країнами ЄС у 2021–2025 рр., визначення змін за окремими товарними групами та узагальнення зовнішньоторговельних показників. Порівняльний аналіз використано для зіставлення динаміки торговельних потоків за роками, порівняння тенденцій розвитку різних товарних категорій. Індексний метод застосовано через розрахунок темпів приросту експорту та імпорту. Метод структурного аналізу використано для дослідження товарної структури зовнішньої торгівлі України з ЄС, визначення домінуючих експортних та імпортних позицій, встановлення структурних трансформацій у зовнішньоторговельних потоках.

Загальний обсяг експорту до ЄС у 2022 році зріс до 24 818,53 млн дол. США проти 22 872,40 млн дол. США у 2021 році, проте у 2023 році відбулося скорочення до 21 927,27 млн дол. США. У 2024 році відбулося зростання експорту на 1,07% до 22 162,18 млн дол. США, тоді як у першій половині 2025

року спостерігалось зниження до 10 138,92 млн дол. США, або на -7,81% у порівнянні з 2 кв. 2024 року.

Таблиця 2.1 – Динаміка експорту товарів з України в країни ЄС в 2021-2025 рр., млн. дол. США [17]

| Найменування груп товарів                                    | Роки, млн. дол. США |          |          |          | 2025     | Темп приросту, % |           |           |           |
|--------------------------------------------------------------|---------------------|----------|----------|----------|----------|------------------|-----------|-----------|-----------|
|                                                              | 2021                | 2022     | 2023     | 2024     | I-II кв. | 2022/2021        | 2023/2022 | 2024/2023 | 2025/2024 |
| 1                                                            | 2                   | 3        | 4        | 5        | 6        | 7                | 8         | 9         | 10        |
| ЄС 27                                                        | 22872,40            | 24818,53 | 21927,27 | 22162,18 | 10138,92 | 8,51             | -11,7     | 1,07      | -7,81     |
| Продовольчі товари та сировина для їх виробництва            | 7654,87             | 12897,57 | 12497,56 | 12833,48 | 5324,51  | 68,49            | -3,10     | 2,69      | -15,08    |
| зернові культури                                             | 1934,85             | 4672,19  | 4575,37  | 3917,79  | 1389,03  | 141,48           | -2,07     | -14,37    | -35,27    |
| пшениця                                                      | 95,51               | 922,61   | 1459,14  | 1284,35  | 302,51   | 866,00           | 58,15     | -11,98    | -53,94    |
| кукурудза                                                    | 1771,65             | 3494,55  | 2934,46  | 2497,65  | 1066,86  | 97,25            | -16,03    | -14,89    | -25,16    |
| насіння і плоди олійних рослин                               | 1478,32             | 2906,64  | 1942,76  | 2408,60  | 523,73   | 96,62            | -33,16    | 23,98     | -27,58    |
| соєві боби                                                   | 241,44              | 467,16   | 569,92   | 571,99   | 322,72   | 93,49            | 22,00     | 0,36      | 56,04     |
| насіння свиріпи або ріпаку                                   | 1147,47             | 1370,37  | 1076,92  | 1662,16  | 130,30   | 19,43            | -21,41    | 54,34     | -68,54    |
| насіння соняшнику, подрібнене або неподрібнене               | 16,00               | 989,81   | 222,34   | 52,83    | 28,18    | 6086,30          | -77,54    | -76,24    | -37,60    |
| жири та олія тваринного або рослинного походження            | 2362,55             | 3057,68  | 2981,52  | 3373,53  | 1784,60  | 29,42            | -2,49     | 13,15     | -3,81     |
| олія соняшникова та інш.                                     | 1910,28             | 2662,02  | 2547,63  | 2879,87  | 1474,15  | 39,35            | -4,30     | 13,04     | -11,54    |
| продукти переробки овочів, плодів                            | 87,99               | 114,52   | 115,65   | 234,45   | 89,65    | 30,15            | 0,99      | 102,72    | 9,37      |
| залишки і відходи харчової промисловості                     | 472,92              | 513,96   | 800,92   | 815,59   | 440,76   | 8,68             | 55,83     | 1,83      | 12,10     |
| Мінеральні продукти                                          | 3566,91             | 3297,79  | 1938,64  | 1788,59  | 747,69   | -7,54            | -41,21    | -7,74     | -22,72    |
| руди та концентрати залізни                                  | 2946,64             | 2256,88  | 1607,69  | 1577,55  | 635,19   | -23,41           | -28,76    | -1,87     | -26,66    |
| вугілля кам'яне, антрацит, брикети                           | 1,00                | 215,30   | 108,22   | 24,69    | 0,00     | 0,00             | -49,74    | -77,19    | 0,00      |
| нафта або нафтопродукти, крім сирих                          | 105,02              | 30,25    | 12,36    | 4,44     | 7,53     | -71,19           | -59,16    | -64,10    | 245,20    |
| електроенергія                                               | 248,31              | 534,87   | 77,82    | 66,35    | 53,56    | 115,40           | -85,45    | -14,73    | 77,19     |
| Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості | 1288,04             | 1009,47  | 749,33   | 939,38   | 480,39   | -21,63           | -25,77    | 25,36     | 5,06      |
| Деревина та вироби з неї                                     | 1585,14             | 1734,44  | 1383,60  | 1304,82  | 759,53   | 9,42             | -20,23    | -5,69     | 17,56     |
| Промислові вироби                                            | 503,19              | 388,01   | 388,45   | 413,55   | 238,95   | -22,89           | 0,11      | 6,46      | 14,54     |
| Чорні й кольорові                                            | 6223,91             | 3558,68  | 3007,85  | 2848,55  | 1499,46  | -42,82           | -15,48    | -5,30     | 3,25      |

|                                   |         |        |        |        |        |        |        |        |        |
|-----------------------------------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| метали та вироби з них            |         |        |        |        |        |        |        |        |        |
| феросплави                        | 475,37  | 419,06 | 218,64 | 59,86  | 30,08  | -11,85 | -47,83 | -72,62 | 71,22  |
| напівфабрикати з вуглецевої сталі | 1766,68 | 702,68 | 505,52 | 544,17 | 217,01 | -60,23 | -28,06 | 7,65   | -28,91 |
| прокат плоский з вуглецевої сталі | 1267,92 | 485,55 | 475,84 | 690,65 | 353,20 | -61,70 | -2,00  | 45,15  | -2,26  |

Продовження таблиці 2.1

| 1                                                   | 2       | 3       | 4       | 5       | 6      | 7     | 8      | 9      | 10    |
|-----------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|--------|-------|--------|--------|-------|
| Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади | 1337,35 | 1341,20 | 1313,91 | 1281,19 | 685,92 | 0,29  | -2,04  | -2,49  | 9,49  |
| механічні машини, апарати                           | 541,59  | 523,48  | 428,41  | 384,11  | 211,29 | -3,34 | -18,16 | -10,34 | 8,25  |
| електричні машини та устаткування                   | 551,33  | 553,30  | 621,06  | 572,32  | 290,14 | 0,36  | 12,25  | -7,85  | 2,03  |
| залізничні або трамвайні локомотиви                 | 110,48  | 101,74  | 138,86  | 177,15  | 109,69 | -7,91 | 36,48  | 27,58  | 40,76 |

В експортній структурі провідне місце посідають харчові товари разом із ресурсами, що використовуються для їх виготовлення. У 2022 році їхній обсяг помітно збільшився та досяг 12 897,57 млн дол. США, після чого упродовж наступних періодів відбулося поступове зменшення: у 2023 році показник становив 12 497,56 млн. дол. США, у 2024 році склав 12 833,48 млн. дол. США, а у 2025 році за підсумками першого півріччя знизився до 5 324,51 млн. дол. США. Вагому частку становлять зернові культури. Так після різкого підйому у 2022 році до 4 672,19 млн. дол. США у подальші роки зафіксовано стале скорочення, яке тривало і у 2025 році. Пшениця вирізняється найбільш нестійкими коливаннями. Після різкого зростання у 2022 році обсяги невпинно зменшувалися, досягнувши 302,51 млн. дол. США у першій половині 2025 року. Кукурудза також втратила частину позицій після пікового значення 2022 року, скоротившись до 1 066,86 млн. дол. США у 2025 році (I–II квартали).

У хімічній галузі після спаду у 2022–2023 роках у 2024 році відбулося часткове відновлення до 939,38 млн. дол. США, проте у 2025 році приріст залишився стриманим. Деревина разом із виробами з неї після скорочення, що розпочалося у 2022 році, у 2025 році продемонструвала часткове відновлення.

Поставки чорних і кольорових металів, виробів із них мають чітко виражену тенденцію до зниження з 6 223,91 млн. дол. США у 2021 році до 2 848,55 млн. дол.

США у 2024 році, із незначним підвищенням у 2025 році. У середині цієї групи найбільше падіння спостерігається у сегменті феросплавів, тоді як плоский прокат із вуглецевої сталі після 2023 року почав частково відновлюватися.

Група машин, устаткування, транспортних засобів і приладів зберігає відносну стабільність із незначними коливаннями. У 2025 році зафіксовано помірне збільшення до 685,92 млн. дол. США (І–ІІ квартали), що свідчить про поступове відновлення попиту на продукцію українського машинобудування на ринку ЄС. Особливо сприятливі зміни спостерігаються у залізничному машинобудуванні, де у 2025 році відзначено істотне зростання.

Отже, упродовж 2021–2025 років експорт України до країн ЄС зберігає аграрну спрямованість, тоді як частка сировинних і металургійних товарів поступово скорочується, а промисловий сегмент відзначається нестійкими змінами. Найбільш витривалими залишаються харчові товари та окремі напрями переробної промисловості, тоді як традиційні сировинні позиції поступово втрачають значення у зовнішньоторговельному балансі.

Аналіз динаміки імпорту товарів в Україну з країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про загальне зростання обсягів закупівель після тимчасового скорочення у 2022 році та подальше посилення імпортової залежності за низкою товарних груп.

Загальний обсяг імпорту з ЄС зменшився у 2022 році до 25 515,55 млн. дол. США проти 26 954,20 млн. дол. США у 2021 році, однак уже у 2023 році відбулося суттєве зростання до 31 235,05 млн. дол. США. У 2024 році імпорт досяг 34 077,47 млн. дол. США, тоді як у першій половині 2025 року становив 26 971,36 млн. дол. США, що свідчить про збереження високого рівня зовнішньої залежності від європейського ринку постачання. Суттєву частку в структурі імпорту займають продовольчі товари та сировина для їх виробництва. У 2022 році їхній обсяг зменшився до 3 125,89 млн. дол. США, однак у наступні роки спостерігалася поступове відновлення та зростання до 3 972,87 млн. дол. США у 2024 році. У 2025 році (І–ІІІ кв.) зафіксовано 3 353,99 млн. дол. США.

Вагоме місце у структурі імпортованих поставок посідають продовольчі товари та сировина для їх виробництва. У 2022 році обсяг ввезення скоротився до 3 125,89 млн. дол. США, проте вже впродовж наступного періоду розпочалося поступове нарощування, унаслідок чого у 2024 році показник зріс до 3 972,87 млн. дол. США.

Таблиця 2.2 – Динаміка імпорту товарів в Україну в країни ЄС в 2021-2025 рр., млн. дол. США [17]

| Найменування груп товарів                                                  | Роки, млн. дол. США |                |                |                |                | Темп приросту, % |              |               |               |
|----------------------------------------------------------------------------|---------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|------------------|--------------|---------------|---------------|
|                                                                            | 2021                | 2022           | 2023           | 2024           | I-III 2025     | 2022/2021        | 2023/2022    | 2024/2023     | 2025/2024     |
| ЄС 27                                                                      | 26954,2             | 25515,6        | 31235,1        | 34077,5        | 26971,4        | -5,34            | 22,4         | 9,1           | 9,25          |
| Продовольчі товари та сировина для їх виробництва                          | 3759,22             | 3125,89        | 3628,77        | 3972,87        | 3353,99        | -16,85           | 16,09        | 9,48          | 17,13         |
| <i>м'ясо та субпродукти</i>                                                | <i>204,15</i>       | <i>206,4</i>   | <i>132,46</i>  | <i>91,43</i>   | <i>116,74</i>  | <i>1,1</i>       | <i>-35,8</i> | <i>-30,98</i> | <i>75,4</i>   |
| <i>їстівні плоди та горіхи</i>                                             | <i>112,21</i>       | <i>104,86</i>  | <i>127,95</i>  | <i>138,87</i>  | <i>116,2</i>   | <i>-6,55</i>     | <i>22,02</i> | <i>8,53</i>   | <i>45,13</i>  |
| <i>зернові культури</i>                                                    | <i>91,94</i>        | <i>75,74</i>   | <i>55,94</i>   | <i>51,01</i>   | <i>67,07</i>   | <i>-17,61</i>    | <i>-26,2</i> | <i>-8,82</i>  | <i>77,03</i>  |
| <i>різні харчові продукти</i>                                              | <i>386,18</i>       | <i>289,41</i>  | <i>342,89</i>  | <i>404,89</i>  | <i>318,63</i>  | <i>-25,06</i>    | <i>18,48</i> | <i>18,08</i>  | <i>7,55</i>   |
| <i>алкогольні і безалкогольні напої</i>                                    | <i>410,84</i>       | <i>307,7</i>   | <i>436,36</i>  | <i>484,14</i>  | <i>357,58</i>  | <i>-25,1</i>     | <i>41,82</i> | <i>10,95</i>  | <i>4,77</i>   |
| Мінеральні продукти                                                        | 3013,06             | 6420,92        | 6623,91        | 6118,5         | 4641,74        | 113,1            | 3,16         | -7,63         | -0,64         |
| <i>вугілля кам'яне, антрацит, брикети</i>                                  | <i>79,88</i>        | <i>99,79</i>   | <i>39,86</i>   | <i>129,53</i>  | <i>144,31</i>  | <i>24,92</i>     | <i>-60,1</i> | <i>224,95</i> | <i>59,85</i>  |
| <i>кокс і напівкокс із кам'яного вугілля</i>                               | <i>106,62</i>       | <i>78,98</i>   | <i>119,47</i>  | <i>211,61</i>  | <i>156,15</i>  | <i>-25,92</i>    | <i>51,27</i> | <i>77,12</i>  | <i>-9,06</i>  |
| <i>нафта або нафтопродукти, крім сирих</i>                                 | <i>1182,68</i>      | <i>5150,94</i> | <i>5103,15</i> | <i>4705,4</i>  | <i>3131,38</i> | <i>335,53</i>    | <i>-0,93</i> | <i>-7,79</i>  | <i>-12,09</i> |
| <i>газ природний</i>                                                       | <i>1352,06</i>      | <i>950,74</i>  | <i>1084,43</i> | <i>348,96</i>  | <i>730</i>     | <i>-29,68</i>    | <i>14,06</i> | <i>-67,82</i> | <i>160,53</i> |
| Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості               | 7259,79             | 5166,82        | 6454,16        | 6757,05        | 5365,5         | -28,83           | 24,92        | 4,69          | 6,48          |
| <i>фармацевтична продукція</i>                                             | <i>2016,43</i>      | <i>1267,23</i> | <i>1521,15</i> | <i>1743,9</i>  | <i>1300,19</i> | <i>-37,15</i>    | <i>20,04</i> | <i>14,64</i>  | <i>3,59</i>   |
| <i>лікарські засоби</i>                                                    | <i>1559,74</i>      | <i>1107,9</i>  | <i>1265,26</i> | <i>1454,5</i>  | <i>1085,01</i> | <i>0</i>         | <i>14,2</i>  | <i>14,96</i>  | <i>0</i>      |
| <i>ефірні олії та резини, парфумерні, косметичні та туалетні препарати</i> | <i>565,6</i>        | <i>350,22</i>  | <i>559,16</i>  | <i>620,74</i>  | <i>460,56</i>  | <i>-38,08</i>    | <i>59,66</i> | <i>11,01</i>  | <i>2,91</i>   |
| <i>інші продукти хімічної промисловості</i>                                | <i>820,89</i>       | <i>675,16</i>  | <i>658,42</i>  | <i>674,74</i>  | <i>602,52</i>  | <i>-17,75</i>    | <i>-2,48</i> | <i>2,48</i>   | <i>13,15</i>  |
| <i>пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них</i>                      | <i>1565,13</i>      | <i>1167,25</i> | <i>1402,2</i>  | <i>1425,22</i> | <i>1096,35</i> | <i>-25,42</i>    | <i>20,13</i> | <i>1,64</i>   | <i>3,79</i>   |
| Деревина та вироби з неї                                                   | 964,08              | 666,75         | 740,19         | 814,07         | 598,98         | -30,84           | 11,02        | 9,98          | -1,02         |
| Промислові вироби                                                          | 778,61              | 695,01         | 782,5          | 751            | 559,66         | -10,74           | 12,59        | -4,02         | -0,85         |
| Чорні й кольорові метали та вироби з них                                   | 1431,74             | 1064,66        | 1438,86        | 1553,14        | 1249,35        | -25,64           | 35,15        | 7,94          | 6,93          |
| прокат плоский з вуглецевої сталі                                          | 197,9               | 174,07         | 204,92         | 205,32         | 145,84         | -12,04           | 17,73        | 0,19          | -7,94         |
| металоконструкції                                                          | 91,21               | 54,37          | 53,59          | 66,32          | 53,92          | -40,39           | -1,42        | 23,75         | 11,82         |
| Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади                        | 9147,69             | 6278,81        | 8224,82        | 9086           | 8601,02        | -31,36           | 30,99        | 10,47         | 35,12         |
| <i>механічні машини, апарати</i>                                           | <i>3820,41</i>      | <i>1896,19</i> | <i>2636,18</i> | <i>3007,32</i> | <i>2589,3</i>  | <i>-50,37</i>    | <i>39,03</i> | <i>14,08</i>  | <i>18,58</i>  |
| <i>центрифуги, сушарки та обладнання для очищення рідин та газів</i>       | <i>183,61</i>       | <i>108,85</i>  | <i>141,69</i>  | <i>164,16</i>  | <i>118,38</i>  | <i>-40,72</i>    | <i>30,17</i> | <i>15,86</i>  | <i>-1,92</i>  |
| <i>машини та механізми для збирання сільськогос-</i>                       | <i>366,54</i>       | <i>208,08</i>  | <i>190,91</i>  | <i>227,29</i>  | <i>299,67</i>  | <i>-43,23</i>    | <i>-8,25</i> | <i>19,06</i>  | <i>62,65</i>  |

|                                          |         |         |         |         |         |        |       |        |        |
|------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|--------|-------|--------|--------|
| <i>подарських культур</i>                |         |         |         |         |         |        |       |        |        |
| <i>електричні машини та устаткування</i> | 1266,58 | 911,28  | 1123,37 | 1581,76 | 2103,26 | -28,05 | 23,27 | 40,8   | 118,66 |
| <i>Електрог-енераторні установки</i>     | 92,82   | 184,13  | 140,68  | 373,15  | 964,71  | 98,36  | -23,6 | 165,25 | 691,19 |
| <i>монітори та проектори</i>             | 137,37  | 57,41   | 72,59   | 71,48   | 45,93   | -58,21 | 26,44 | -1,52  | 8,78   |
| <i>наземні транспортні засоби</i>        | 3263,35 | 2927,33 | 3665,75 | 3708,9  | 3043,3  | -10,3  | 25,23 | 1,18   | 12,65  |
| <i>легкові автомобілі</i>                | 1988,34 | 1479,73 | 1820,51 | 1885,89 | 1792,99 | -25,58 | 23,03 | 3,59   | 30,32  |

За підсумками I–III кварталів 2025 року обсяг імпорту становив 3 353,99 млн. дол. США. У межах зазначеної товарної категорії найбільш нестабільними залишалися поставки м'яса та субпродуктів. Після істотного скорочення у 2023–2024 рр. у 2025 році відбулося відчутне збільшення закупівель. Аналогічна ситуація простежувалася щодо зернових культур, імпорт яких скорочувався протягом двох попередніх років, проте у 2025 році частково відновився.

Поставки чорних і кольорових металів та виробів з них мали нерівномірну динаміку з переважанням відновлювальної тенденції. Після істотного зменшення у 2022 році обсяг імпорту зростав протягом 2023-2024 рр. і досяг 1 553,14 млн. дол. США. У 2025 році показник становив 1249,35 млн. дол. США. У середині групи простежувалися значні коливання у ввезенні прокату плоского з вуглецевої сталі та металоконструкцій, що відображає нестабільність попиту з боку будівельної та промислової сфер.

Найбільш інтенсивне зростання відбулося у групі машин, устаткування, транспортних засобів та приладів. Після зниження у 2022 році до 6 278,81 млн. дол. США уже в наступні роки спостерігалось стрімке нарощування поставок, унаслідок чого у 2024 році показник сягнув 9 086,00 млн дол. США. За I–III квартали 2025 року обсяг імпорту становив 8 601,02 млн дол. США. Особливо високими темпами збільшувалися закупівлі електричних машин та устаткування, електро-генераторних установок, легкових автомобілів, що підтверджує зростання попиту на сучасну техніку та транспортні засоби європейського виробництва.

Отже, аналіз динаміки імпорту товарів в Україну з країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про загальне зростання обсягів закупівель після

тимчасового скорочення у 2022 році та подальше посилення імпортої залежності за низкою товарних груп. Загальний обсяг імпорту з ЄС зменшився у 2022 році до 25 515,55 млн. дол. США проти 26 954,20 млн. дол. США у 2021 році, однак уже у 2023 році відбулося суттєве зростання до 31 235,05 млн дол. США. У 2024 році імпорт досяг 34 077,47 млн. дол. США, тоді як у першій половині 2025 року становив 26 971,36 млн. дол. США, що свідчить про збереження високого рівня зовнішньої залежності від європейського ринку постачання. Суттєву частку в структурі імпорту займають продовольчі товари та сировина для їх виробництва. У 2022 році їхній обсяг зменшився до 3 125,89 млн дол. США, однак у наступні роки спостерігалось поступове відновлення та зростання до 3 972,87 млн дол. США у 2024 році. У 2025 році (I–III кв.) зафіксовано 3 353,99 млн дол. США. Аналіз динаміки експорту товарів з України до країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про істотну структурну трансформацію зовнішньоторговельних потоків, значну залежність від аграрного сектору та різноспрямовані тенденції у промислових групах товарів. Загальний обсяг експорту до ЄС у 2022 році зріс до 24 818,53 млн дол. США проти 22 872,40 млн дол. США у 2021 році, проте у 2023 році відбулося скорочення до 21 927,27 млн дол. США. У 2024 році відбулося зростання експорту на 1,07% до 22 162,18 млн дол. США, тоді як у першій половині 2025 року спостерігалось зниження до 10 138,92 млн дол. США, або на -7,81% у порівнянні з 2 кв. 2024 року.

## **2.2 Проблемні аспекти торговельного співробітництва України з державами ЄС та напрямки їх вирішення**

Експорт і надалі залишається одним із базових драйверів економічного розвитку України. Обсяги поставок товарів і послуг на зовнішні ринки забезпечують вагомі валютні надходження, стимулюють приріст валового внутрішнього продукту, оскільки частина отриманого прибутку спрямовується на

впровадження сучасних технологічних рішень, нарощування виробничих потужностей та оновлення інфраструктурної бази. Розширення зовнішньоторговельної діяльності сприяє появі нових робочих місць, підвищенню рівня оплати праці в суміжних секторах економіки та активізації внутрішньої ділової активності.

Протягом 2024–2025 років ринок Європейський Союз остаточно затвердився як провідний напрям збуту української продукції. Його питома вага в географічній структурі експорту товарів зросла з 39,3% у 2021 році майже до 60% за підсумками другого кварталу 2025 року. Паралельно спостерігалось суттєве скорочення поставок до держав СНД, Китаю та низки інших регіонів. У товарній структурі відбулося посилення позицій агро-продовольчої продукції, яка стала основною складовою українського експорту. Металургійна галузь, навпаки, втратила частину зовнішніх ринків: її частка знизилася з 24,2% у 2021 році до 10% у 2 кв. 2025 року. Подібна трансформація свідчить про переорієнтацію українських виробників на європейський простір та агропромисловий сегмент, який наразі має найвищий потенціал розвитку.

Попри позитивні зрушення, вагомою проблемою залишається переважання низькотехнологічної продукції в структурі експорту. Частка сировини та товарів із мінімальним рівнем переробки зросла з 52% до 66,3% у 2024 році. Наслідком стала нижча середня вартість української експортної продукції в порівнянні з країнами Європи. Для товарної групи 1–24, яка включає сільськогосподарську продукцію та харчові товари, середня експортна ціна у 2023 році становила 325 дол. США за тонну, тоді як у Польщі показник досягав 1554 дол., а у Франції - 1452 дол.. Подібна різниця вказує на нагальну потребу розвитку глибокої переробки, технологічного оновлення виробництва та збільшення частки продукції з високою доданою вартістю.

За результатами опитування українських підприємств, проведеного Міністерство економіки України у січні–лютому 2025 року, основними перешкодами для здійснення експортної діяльності стали [14]:

- 73% респондентів вказали на логістичні труднощі, серед яких високі тарифи на транспортування, нестача водіїв та обмежена пропускна спроможність західного кордону;

- 54% назвали валютні обмеження під час воєнного стану, зокрема скорочений термін повернення валютної виручки до 180 днів, що суттєво ускладнює експорт машинобудівної продукції та співпрацю з іноземними торговельними мережами;

- 49% повідомили про труднощі з перетином державного кордону для ділових поїздок;

- 49% відзначили нестачу кваліфікованих працівників унаслідок мобілізації та міграційних процесів;

- 46% звернули увагу на недостатню ефективність державних фінансових інструментів підтримки, зокрема дефіцит експортного кредитування та обмежене страхування воєнних ризиків;

- 44% наголосили на стриманості іноземних партнерів через високий рівень воєнної небезпеки.

Серед інших факторів стримування розвитку експорту підприємства назвали підвищені ввізні мита на окремих азійських ринках, нетарифні бар'єри, складність проходження сертифікаційних процедур, недостатню обізнаність щодо особливостей зовнішніх ринків, слабку підтримку українського бізнесу за кордоном та затримки митного оформлення. Наявність спектра проблем підтверджує потребу комплексних державних рішень для усунення системних перешкод.

Державна експортна політика має спиратися на вже напрацьовані практики українського бізнесу. Вітчизняні виробники, навіть не маючи статусу членів ЄС, активно застосовують європейські стандарти виробництва, контролю якості та сертифікації. Подібна адаптація створює значну конкурентну перевагу, оскільки спрощує інтеграцію до міжнародного економічного простору. Завдяки високому рівню людського капіталу, значному ресурсному потенціалу та вигідному

географічному розташуванню Україна здатна масштабувати випуск продукції та послуг із більшою доданою вартістю, затребуваних на зовнішніх ринках.

Світова трансформація торговельних потоків відкриває для українських експортерів нові перспективи [15]:

1) посилення глобального попиту на продовольчу безпеку стимулює зростання поставок української агропромислової продукції;

2) розвиток нових виробничих ланцюгів у межах Зеленого та Цифрового переходів створює можливості для включення українських підприємств у міжнародні коопераційні мережі;

3) переміщення капіталу та виробництв через геополітичні ризики дозволяє Україні залучати нові інвестиційні ресурси;

4) розширення сегмента цифрових послуг відкриває канали експорту без потреби фізичного переміщення товарів чи персоналу.

Україна володіє значним потенціалом розширення присутності на міжнародних ринках із високим попитом на окремі товарні позиції. У країнах Європейського Союзу перспективними напрямками залишаються постачання харчових продуктів, зокрема сирів, олій, готових кормів для домашніх тварин, кондитерських виробів, продукції деревообробної та паперової промисловості. Високі можливості відкриваються також на ринках Близького Сходу, передусім у Єгипет, Саудівська Аравія та Туреччина, де активно зростає попит на рослинні олії, борошняні кондитерські вироби, шоколад, м'ясо птиці, консервовані овочі та продукцію деревообробки.

Найбільші переваги від такого розширення можуть отримати регіони з потужною аграрною та лісопереробною базою, серед яких Закарпатська область, Івано-Франківська область, Львівська область, Волинська область, Рівненська область та Київська область.

Окреме значення має продовження переговорного процесу між Україною та Європейським Союзом щодо укладення угоди АСАА, відомої також як «промисловий безвіз». Підписання такого документа забезпечить взаємне визнання процедур оцінки відповідності промислової продукції, спростить доступ

українських виробників до європейського ринку, посилить економічне зростання держави та прискорить інтеграцію в європейський економічний простір.

Міністерство економіки України представило проєкт Експортної стратегії України до 2030 року, покликаної стати одним із базових інструментів економічного відновлення держави через посилення експортного потенціалу. До розроблення документа залучаються українські підприємці та представники бізнес-асоціацій, які можуть долучитися до напрацювання пропозицій для наповнення стратегічних положень [16]. У документі визначено три пріоритетні напрями розвитку.

1) Посилення державного потенціалу, інституційної спроможності та інструментарію для реалізації завдань у сфері експорту. Передбачається підготовка урядових програм фінансового стимулювання, модернізація наявних механізмів державної підтримки, розширення обсягів фінансування, запуск нових інструментів забезпечення експортних операцій, сприяння розвитку виробництв із зовнішньоекономічною орієнтацією, удосконалення діяльності інституцій експортного фінансування. Значна увага приділяється створенню освітніх програм для експортерів, покращенню доступу до аналітичних матеріалів, інформаційної бази та консультаційного супроводу, а також модернізації системи представлення національних експозицій на міжнародних виставках і форумах.

2) Забезпечення сприятливого середовища для здійснення експортної діяльності. Передбачено впровадження комплексу рішень, спрямованих на вдосконалення транспортно-логістичної інфраструктури, усунення тарифних і нетарифних обмежень, ліквідацію перешкод у просуванні української промислової продукції на зовнішні ринки. Значне місце відведено цифровій трансформації процедур, спрощенню адміністративних процесів, посиленню міжнародної репутації держави та популяризації бренду «Made in Ukraine» на глобальному рівні.

3) Збільшення випуску конкурентоспроможної експортної продукції, удосконалення товарної структури експорту та підвищення середньої вартості експортованих товарів.

Заплановано стимулювання капіталовкладень у виробництво середньо- та високотехнологічної продукції, розширення переробки внутрішньої сировинної бази, включення українських виробників до глобальних ланцюгів створення вартості через залучення транснаціонального капіталу та прямих іноземних інвестицій. Окремий акцент зроблено на інтеграції до ринку Європейський Союз, розбудові партнерських коаліцій для просування національного експорту, розвитку експорту продукції оборонно-промислового комплексу та поглибленні військово-технічної співпраці.

До 2030 року держава ставить перед собою такі орієнтири:

1) збільшення щорічного обсягу експорту товарів і послуг до 77 мільярдів доларів США;

2) досягнення співвідношення експорту товарів і послуг до валового внутрішнього продукту на рівні 33%;

3) скорочення питомої ваги сировинної продукції та товарів із низьким ступенем переробки в експортній структурі до 59%.

Для досягнення визначених показників заплановано впровадження нових механізмів підтримки та вдосконалення вже наявних інструментів, серед яких:

- розширення системи державного фінансового стимулювання експортної діяльності та модернізація чинних фінансових механізмів;

- посилення діяльності Офіс з розвитку підприємництва та експорту, розвиток Експортно-кредитне агентство України, а також створення Фонду розвитку експорту;

- удосконалення системи торговельно-економічного представництва інтересів України на міжнародному рівні;

- розширення доступу суб'єктів господарювання до освітніх програм, консультаційної підтримки та інформаційно-аналітичних ресурсів.

### 2.3 Аналіз динаміки інвестиційного співробітництва України з державами ЄС

У 2021 році обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України, становив 6687 млн. дол. США. Уже в 2022 році відбулося різке зменшення припливу капіталу. Обсяг ПІІ скоротився на 82,77% і досяг лише 1152 млн. дол. США, тоді як вкладення капіталу з України за кордон, навпаки, збільшилися на 367% та становили 529 млн. дол. США. Унаслідок подібних змін позитивне сальдо інвестиційного балансу знизилося на 90,95% і склало 623 млн. дол. США.

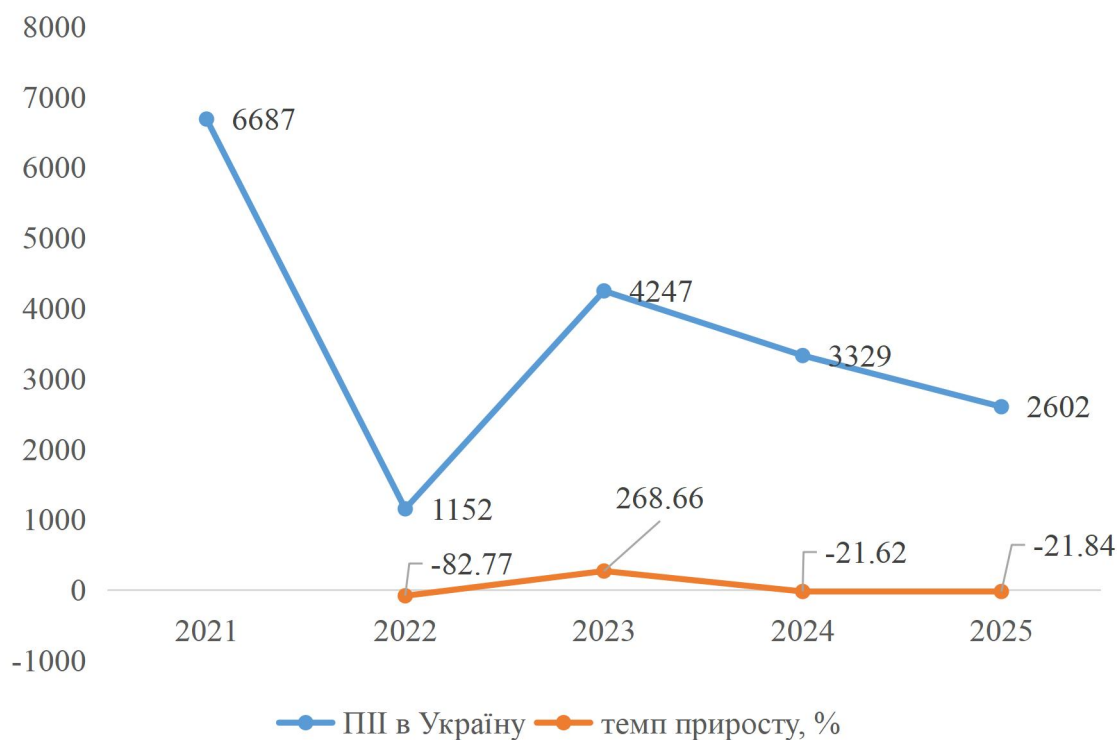


Рисунок 2.1 – Динаміка ПІІ в Україну в 2021-2025 рр., млн. грн.

Джерело: розраховано автором на основі джерел [17]

У 2023 році зафіксовано відчутне пожвавлення інвестиційних процесів. Обсяг надходження прямих іноземних інвестицій зріс на 268,66% і досяг 4247 млн. дол. США. Одночасно обсяг виведення капіталу з України суттєво скоротився – на 92,06%, до 42 млн. дол. США. У результаті позитивне сальдо зросло на

574,96% та досягло 4205 млн дол. США, що свідчило про істотне переважання інвестиційних надходжень над відтоком фінансових ресурсів.

У 2024 році спостерігалось певне уповільнення інвестиційної активності. Обсяг прямих іноземних інвестицій скоротився на 21,62% і становив 3329 млн. дол. США. Інвестиції з України набули від'ємного значення, досягнувши позначки –162 млн. дол. США. Позитивне сальдо зменшилося на 16,98% та склало 3491 млн. дол. США, що свідчило про зниження темпів інвестиційного приросту при збереженні домінування вхідних потоків капіталу.

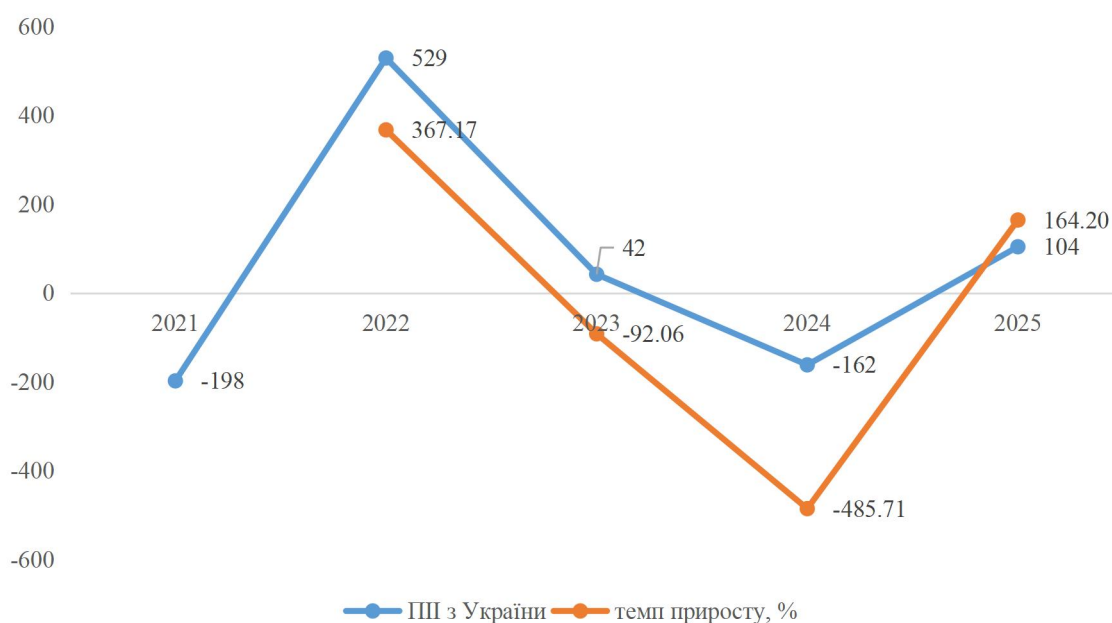


Рисунок 2.2 – Динаміка ПІІ з України в 2021-2025 рр., млн. грн.

Джерело: розраховано автором на основі джерел [17]

У 2025 році тенденція до скорочення припливу іноземного капіталу продовжилася. Обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 21,84% і склав 2602 млн. дол. США. Інвестиції з України, навпаки, зросли на 164,2%, досягнувши 104 млн. дол. США. Позитивне сальдо скоротилося на 28,44% і становило 2498 млн. дол. США, що відображало поступове вирівнювання між обсягами вхідних та вихідних капітальних потоків.



Рисунок 2.3 – Динаміка прямих іноземних інвестицій (операції) в Україну в 2021-2025 рр., млн. дол. США

Джерело: розраховано автором на основі джерел [17]

У 2022 році рівень інвестиційних операцій зменшився на 95,2%, до 348,6 млн. дол. США, що стало наслідком різкого погіршення економічної ситуації. Уже в 2023 році відбулося стрімке відновлення: показник зріс на 1161,9% і досяг 4398,7 млн. дол. США. Проте упродовж 2024–2025 років знову спостерігалось поступове скорочення, унаслідок чого обсяг інвестиційних операцій знизився до 2602,5 млн. дол. США.



Рисунок 2.4 – Динаміка прямих іноземних інвестицій (залишки) в Україну в 2021-2025 рр., млн. дол. США

Джерело: розраховано автором на основі джерела [17]

Обсяг ПІІ за залишками в 2021-2025 рік свідчить про значне скорочення обсягів в 2022 році на 20,8% до обсягу в 52097,8 млн. дол. США. За 2023-2025 рр.

ППІ за залишками мали тенденцію до зростання з 55900,3 млн. дол. США в 2023 році до 59689,6 млн. дол. в 2025 році.

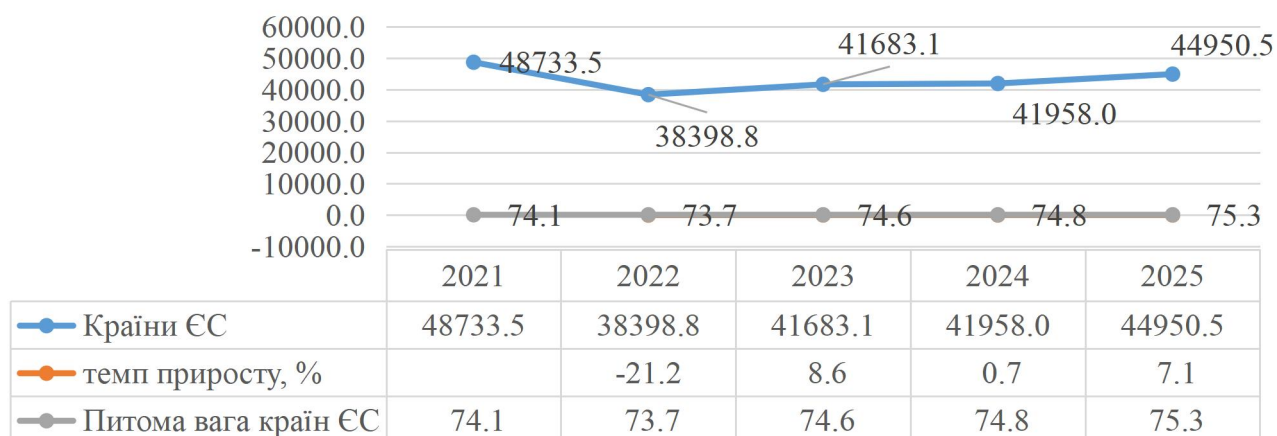


Рисунок 2.5 – Динаміка прямих іноземних інвестицій (залишки) в Україну з країн ЄС в 2021-2025 рр., млн. дол. США

Джерело: розраховано автором на основі джерела [17]

Аналіз змін у залишках прямих іноземних інвестицій з держав ЄС в економіку України протягом 2021–2025 рр. свідчить, що саме європейські країни зберігали провідні позиції серед зовнішніх вкладників упродовж зазначеного періоду. Їхня частка у загальному обсязі іноземних інвестицій мала тенденцію до поступового підвищення: із 74,1% у 2021 році до 75,3% у 2025 році, що підтверджує стійке домінування європейського капіталу в структурі зовнішнього інвестування України.

У 2021 році обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених з держав Європейського Союзу, дорівнював 48 733,5 млн. дол. США. Уже в 2022 році через скорочення на 21,2% показник знизився до 38 398,8 млн. дол. США. Протягом 2023 року спостерігалось відновлення інвестиційної активності: приріст становив 8,6%, у результаті чого обсяг вкладень досяг 41 683,1 млн дол. США. У 2024 році збільшення залишалося незначним - на рівні 0,7%, що забезпечило зростання до 41 958 млн. дол. США. За підсумками 2025 року зафіксовано більш відчутне підвищення на 7,1%, завдяки чому сума інвестицій зросла до 44 950,5 млн. дол. США.

Серед найбільших інвесторів зберігали лідерство Кіпр, Нідерланди та Німеччина. Обсяг кіпрських інвестицій після скорочення з 20 846,3 млн. дол. США у 2021 році до 17 046,7 млн. дол. США у 2022 році поступово зростав, досягнувши у 2025 році 19 057,5 млн. дол. США. Інвестиції з Нідерландів після суттєвого зниження у 2022 році до 9 962,9 млн. дол. США поступово відновлювалися та у 2025 році становили 12 033,1 млн. дол. США. Німеччина, навпаки, мала стійку тенденцію до зменшення вкладень із 3 012,7 млн. дол. США у 2021 році до 2 218,7 млн. дол. США у 2025 році, що свідчить про обережність німецького капіталу щодо довгострокових вкладень.

Позитивну динаміку серед великих економік ЄС продемонстрували Франція, Польща та Угорщина. Французькі інвестиції зросли з 1 315,8 млн. дол. США у 2021 році до 2 293,1 млн. дол. США у 2025 році, причому найбільш інтенсивне збільшення відбулося у 2024 році, коли приріст сягнув 44,57%. Польща нарощувала інвестиційну присутність, після падіння до 938,1 млн. дол. США у 2022 році обсяг вкладень зріс до 1 406,6 млн. дол. США у 2025 році. Значний приріст спостерігався з боку Угорщини, інвестиції якої збільшилися з 494,6 млн. дол. США до 896,5 млн. дол. США, що свідчить про активізацію економічної співпраці.

Таблиця 2.3 - Динаміка прямих інвестицій в Україну (залишки) з країн ЄС в 2021-2025 рр. млн. дол. США

| Показники  | Роки, млн. дол. США |         |         |         |         | Темп приросту, % |               |               |               |
|------------|---------------------|---------|---------|---------|---------|------------------|---------------|---------------|---------------|
|            | 2021                | 2022    | 2023    | 2024    | 2025    | 2022/<br>2021    | 2023/<br>2022 | 2024/<br>2023 | 2025/<br>2024 |
| Австрія    | 1 947,1             | 1 673,4 | 1 927,8 | 1 932,3 | 2 162,9 | -14,06           | 15,20         | 0,23          | 11,93         |
| Бельгія    | 108,7               | 79,9    | 102,4   | 116,1   | 119,1   | -26,53           | 28,21         | 13,30         | 2,58          |
| Болгарія   | 112,9               | 99,7    | 112,2   | 155,2   | 179,8   | -11,66           | 12,58         | 38,30         | 15,80         |
| Греція     | 38,4                | 20,0    | 23,0    | 20,9    | 24,0    | -47,88           | 14,72         | -9,17         | 15,08         |
| Данія      | 351,6               | 296,0   | 380,8   | 382,9   | 351,0   | -15,82           | 28,66         | 0,57          | -8,33         |
| Естонія    | 209,8               | 188,6   | 204,9   | 207,3   | 245,2   | -10,09           | 8,64          | 1,17          | 18,26         |
| Ірландія   | 152,9               | 186,7   | 176,3   | 108,0   | 50,4    | 22,06            | -5,54         | -38,76        | -53,32        |
| Іспанія    | 103,9               | 102,3   | 122,2   | 139,9   | 122,3   | -1,58            | 19,49         | 14,45         | -12,57        |
| Італія     | 404,5               | 252,9   | 251,5   | 265,5   | 248,7   | -37,47           | -0,55         | 5,57          | -6,33         |
| Кіпр       | 20 846,3            | 17046,7 | 17945,6 | 17910,6 | 19057,5 | -18,23           | 5,27          | -0,20         | 6,40          |
| Латвія     | 128,7               | 85,8    | 104,7   | 106,8   | 122,2   | -33,36           | 22,03         | 2,01          | 14,45         |
| Литва      | 223,3               | 120,1   | 165,4   | 125,8   | 152,4   | -46,20           | 37,71         | -23,96        | 21,14         |
| Люксембург | 1 567,8             | 1 297,1 | 1 526,0 | 1 131,9 | 1 190,2 | -17,27           | 17,65         | -25,83        | 5,16          |

|            |          |         |          |          |          |        |       |        |        |
|------------|----------|---------|----------|----------|----------|--------|-------|--------|--------|
| Мальта     | 762,4    | 496,0   | 551,4    | 548,7    | 558,0    | -34,94 | 11,16 | -0,49  | 1,69   |
| Нідерланди | 14 212,1 | 9 962,9 | 11 007,9 | 11 142,4 | 12 033,1 | 0,00   | 10,49 | 1,22   | 7,99   |
| Німеччина  | 3 012,7  | 2 576,2 | 2 553,3  | 2 241,6  | 2 218,7  | -14,49 | -0,89 | -12,21 | -1,02  |
| Польща     | 1 200,5  | 938,1   | 1 098,9  | 1 214,2  | 1 406,6  | -21,85 | 17,14 | 10,50  | 15,84  |
| Португалія | 14,3     | 11,2    | 11,9     | 11,6     | 8,0      | -21,41 | 5,74  | -2,61  | -30,51 |
| Румунія    | 28,4     | 19,5    | 28,1     | 25,2     | 54,8     | -31,55 | 44,16 | -10,16 | 117,47 |
| Словаччина | 289,8    | 214,2   | 197,0    | 199,7    | 160,5    | -26,10 | -8,02 | 1,33   | -19,60 |
| Словенія   | 64,2     | 55,4    | 61,8     | 88,5     | 87,8     | -13,72 | 11,47 | 43,36  | -0,84  |
| Угорщина   | 494,6    | 613,6   | 728,4    | 746,9    | 896,5    | 24,04  | 18,72 | 2,54   | 20,03  |
| Фінляндія  | 139,3    | 107,6   | 112,4    | 101,7    | 107,6    | -22,73 | 4,43  | -9,51  | 5,80   |
| Франція    | 1 315,8  | 1 128,6 | 1 346,7  | 1 946,9  | 2 293,1  | -14,23 | 19,32 | 44,57  | 17,78  |
| Хорватія   | 8,1      | 6,3     | 7,1      | 16,1     | 4,2      | -22,32 | 12,08 | 128,66 | -73,85 |
| Чехія      | 270,2    | 219,3   | 251,3    | 259,0    | 241,0    | -18,83 | 14,55 | 3,08   | -6,94  |
| Швеція     | 724,9    | 600,6   | 684,2    | 812,3    | 854,8    | -17,15 | 13,93 | 18,72  | 5,23   |

Джерело: розраховано автором на основі джерела [17]

Австрія, Люксембург, Швеція та Мальта зберігали відносно стабільні позиції, хоча їхня інвестиційна активність зазнавала коливань. Австрійські вкладення після скорочення у 2022 році зросли до 2 162,9 млн. дол. США у 2025 році. Люксембург, попри часткове відновлення після спаду 2022 року, не повернувся до рівня 2021 року. Інвестиції зі Швеції поступово зростали, досягнувши 854,8 млн. дол. США у 2025 році.

Серед країн із нестабільною динамікою варто виокремити Ірландію, Італію та Словаччину. Ірландські інвестиції зменшилися більш ніж утричі з 152,9 млн. дол. США у 2021 році до 50,4 млн. дол. США у 2025 році. Італія скоротила вкладення з 404,5 млн. дол. США до 248,7 млн. дол. США. Словаччина також поступово знижувала обсяги інвестування до обсягу в 160,5 млн. дол. США в 2025 році.

Таблиця 2.4 - Динаміка прямих інвестицій в Україну (залишки) з країн ЄС в розрізі галузей економіки в 2021-2025 рр. млн. дол. США

| Галузь                                 |         |          |          |          |          | Темп приросту, % |               |               |               |
|----------------------------------------|---------|----------|----------|----------|----------|------------------|---------------|---------------|---------------|
|                                        | 2021    | 2022     | 2023     | 2024     | 2025     | 2022/<br>2021    | 2023/<br>2022 | 2024/<br>2023 | 2025/<br>2024 |
| 1                                      | 2       | 3        | 4        | 5        | 6        | 7                | 8             | 9             | 10            |
| Сільське, лісове та рибне господарство | 2 226,6 | 2 140,5  | 2 756,6  | 2 977,2  | 2 747,0  | -3,87            | 28,78         | 8,00          | -7,73         |
| Промисловість                          | 21308,5 | 15 736,6 | 16 020,4 | 15 975,3 | 16 857,6 | -26,15           | 1,80          | -0,28         | 5,52          |
| Інформація та телекомунікації          | 2 157,3 | 2 034,8  | 2 401,1  | 2 269,3  | 2 531,7  | -5,68            | 18,00         | -5,49         | 11,56         |

|                                                                            |          |         |         |         |         |        |       |        |       |
|----------------------------------------------------------------------------|----------|---------|---------|---------|---------|--------|-------|--------|-------|
| Фінансова та страхова діяльність                                           | 4 406,9  | 3 118,3 | 3 682,9 | 4 150,2 | 4 861,2 | -29,24 | 18,11 | 12,69  | 17,13 |
| Будівництво                                                                | 867,2    | 609,8   | 752,1   | 596,9   | 672,3   | -29,68 | 23,34 | -20,63 | 12,63 |
| Добувна промисловість і розроблення кар'єрів                               | 6 380,6  | 4 222,0 | 3 895,0 | 3 892,5 | 3 733,9 | -33,83 | -7,75 | -0,06  | -4,08 |
| Переробна промисловість                                                    | 11 645,7 | 8 869,9 | 9 295,7 | 9 161,2 | 9 866,0 | -23,84 | 4,80  | -1,45  | 7,69  |
| Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря           | 3 231,2  | 2 609,6 | 2 780,1 | 2 870,7 | 3 206,8 | -19,24 | 6,53  | 3,26   | 11,71 |
| Водопостачання; каналізація, поводження з відходами                        | 51,0     | 35,0    | 49,6    | 50,9    | 50,9    | -31,42 | 41,73 | 2,73   | -0,03 |
| Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів | 7 551,6  | 6 311,7 | 7 187,4 | 6 907,6 | 7 576,7 | -16,42 | 13,87 | -3,89  | 9,69  |
| Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність        | 1 609,8  | 1 364,6 | 1 554,3 | 1 427,0 | 1 366,4 | -15,23 | 13,91 | -8,19  | -4,25 |
| Тимчасове розміщування і організація харчування                            | 254,0    | 206,8   | 225,7   | 297,0   | 344,6   | -18,59 | 9,17  | 31,56  | 16,02 |
| Операції з нерухомим майном                                                | 3 729,2  | 2 866,7 | 3 042,1 | 3 078,4 | 3 579,7 | -23,13 | 6,12  | 1,19   | 16,29 |
| Професійна, наукова та технічна діяльність                                 | 1 342,1  | 1 007,2 | 987,5   | 1 133,1 | 1 274,1 | -24,96 | -1,95 | 14,74  | 12,45 |

Продовження таблиці 2.4

| 1                                                                  | 2     | 3     | 4     | 5     | 6     | 7      | 8      | 9      | 10    |
|--------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|-------|
| Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування | 736,8 | 486,6 | 495,2 | 525,0 | 469,8 | -33,96 | 1,78   | 6,01   | -10,5 |
| Освіта                                                             | 18,4  | 19,7  | 16,3  | 10,9  | 13,2  | 7,03   | -16,94 | -33,20 | 20,82 |
| Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги                    | 148,6 | 115,9 | 125,8 | 138,7 | 120,3 | -22,02 | 8,60   | 10,21  | -13,3 |
| Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок                            | 140,4 | 128,6 | 124,0 | 122,7 | 158,9 | -8,43  | -3,51  | -1,12  | 29,53 |

Джерело: розраховано автором на основі джерела [17]

Промисловий сектор упродовж досліджуваного періоду залишався основним напрямом спрямування іноземного капіталу з країн ЄС. У 2021 році обсяг вкладень сягав 21 308,5 млн. дол. США, проте вже у 2022 році зафіксовано спад на 26,15%, унаслідок чого показник знизився до 15 736,6 млн. дол. США. Упродовж 2023–2025 років відбувалося поступове нарощування інвестиційної активності, завдяки чому у 2025 році сума вкладень збільшилася до 16 857,6 млн.

дол. США. Найбільший обсяг ресурсів у межах галузі спрямовувався до переробної промисловості. Після скорочення з 11 645,7 млн дол. США у 2021 році до 8 869,9 млн дол. США у 2022 році інвестиційні надходження послідовно зростали, становивши у 2025 році 9 866,0 млн. дол. США. Інша ситуація простежувалася у добувній промисловості, де протягом аналізованого періоду відбувалося систематичне зменшення вкладень з 6 380,6 млн дол. США у 2021 році до 3 733,9 млн дол. США у 2025 році.

У сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря після скорочення у 2022 році на 19,24% розпочалося поступове нарощування інвестиційних ресурсів. У 2025 році обсяг вкладень майже повернувся до рівня 2022 року становивши 3 206,8 млн дол. США. Аналогічна динаміка простежувалася у галузі водопостачання та управління відходами.

Одним із вагомих напрямів розміщення європейського капіталу залишалася сфера торгівлі. Після скорочення вкладень у сегмент оптової та роздрібної торгівлі у 2022 році на 16,42%, у 2023-2025 роки відбувалося подальше зростання інвестиційної активності. У 2025 році загальний обсяг вкладень сягнув 7 576,7 млн. дол. США. Динаміка свідчить про стійкий інтерес європейських інвесторів до внутрішнього споживчого сегмента української економіки.

Сільське, лісове та рибне господарство після незначного зменшення інвестиційних надходжень у 2022 році на 3,87%, уже у 2023 році збільшилося на 28,78%, унаслідок чого обсяг інвестицій становив 2 756,6 млн. дол. США. Попри певне скорочення у 2025 році, галузь зберегла вагомі позиції серед найбільш привабливих для іноземного капіталу напрямів, що пояснюється стратегічною роллю аграрного виробництва у структурі національної економіки.

Позитивні зрушення простежувалися і в сфері інформації та телекомунікацій. Після зниження обсягів інвестицій у 2022 році до 2 034,8 млн. дол. США у наступні роки відбулося стабільне нарощування вкладень, завдяки чому у 2025 році їх обсяг зріс до 2 531,7 млн. дол. США.

Отже, галузевий розподіл прямих іноземних інвестицій з держав Європейського Союзу у 2021–2025 роках відображає концентрацію капіталу

насамперед у промисловому виробництві, торговельній діяльності, фінансовому секторі та аграрному господарстві.

## **2.4 Напрями покращення інвестиційного клімату України в контексті співпраці з ЄС**

Інвестиційний клімат виступає важливим елементом у процесі ухвалення рішень щодо вкладення капіталу та поєднує комплекс умов і факторів, від яких залежить ділова привабливість держави або окремого регіону. Без ретельного аналізу стану інвестиційного середовища неможливо об'єктивно оцінити потенційні ризики, визначити перспективний рівень дохідності або встановити доцільність реалізації конкретного інвестиційного проєкту. До основних ознак сприятливого інвестиційного середовища належать: макроекономічна та політична стійкість; якість нормативно-правового забезпечення; податкові умови; особливості регулювання підприємницької діяльності; доступність фінансових ресурсів; рівень розвитку транспортної і виробничої інфраструктури; кадровий потенціал; екологічна та соціальна ситуація; зовнішньоторговельні механізми; міжнародно-правові домовленості; ступінь поширення корупції; результативність державного управління.

Отже, інвестиційний клімат слід розглядати як сукупність економічних, політичних, соціальних і правових передумов, від яких залежить рівень привабливості держави, регіону чи окремої галузі для вкладення капіталу. Саме він визначає ступінь комфортності ведення підприємницької діяльності, перспективи стабільного розвитку суб'єктів господарювання та можливості отримання очікуваного фінансового результату інвесторами.

Індекс інвестиційної привабливості, що відображає загальні настрої бізнесу щодо економічних перспектив в умовах війни та післявоєнного відновлення (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Індеси ділових очікувань та індекс інвестиційної привабливості 2022-2025 рр.

| Квартал      | Баланс очікувань щодо змін обсягів виробництва, % | Індекс ділових очікувань (ІДО) інвестиції, % | Індекс ділових очікувань (ІДО) зайнятість, % | Індекс ділових очікувань (ІДО) продані, % | Індекс інвестиційної привабливості |
|--------------|---------------------------------------------------|----------------------------------------------|----------------------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------|
| I кв. 2022   | -1,7                                              | -28,5                                        | -22,1                                        | -39,5                                     | 70,0                               |
| II кв. 2022  | -48,7                                             | -61,4                                        | -59,3                                        | -58,3                                     | 40,3                               |
| III кв. 2022 | -37,9                                             | -50,3                                        | -41,4                                        | -43,2                                     | 55,0                               |
| IV кв. 2022  | -32,3                                             | -42,5                                        | -39,2                                        | -38,9                                     | 59,8                               |
| I кв. 2023   | -16,7                                             | -28,4                                        | -18,7                                        | -23,1                                     | 76,6                               |
| II кв. 2023  | 17                                                | 18,3                                         | 11,5                                         | 17,2                                      | 115,7                              |
| III кв. 2023 | 9,8                                               | 9,2                                          | 6,9                                          | 8,4                                       | 108,2                              |
| IV кв. 2023  | 15,2                                              | 14,9                                         | 12,4                                         | 15,1                                      | 114,1                              |
| I кв. 2024   | 8,5                                               | 8,6                                          | 7,1                                          | 9,8                                       | 108,5                              |
| II кв. 2024  | -0,3                                              | -1,1                                         | -2,6                                         | -0,9                                      | 98,5                               |
| III кв. 2024 | 3,7                                               | 4,5                                          | 3,4                                          | 5,1                                       | 104,3                              |
| IV кв. 2024  | -1,4                                              | -3                                           | -4,2                                         | -3,5                                      | 96,4                               |
| I кв. 2025   | 15,6                                              | 16,2                                         | 15,7                                         | 16,3                                      | 116,1                              |
| II кв. 2025  | 9,2                                               | 9,1                                          | 8,8                                          | 9,4                                       | 109,1                              |

Джерело: розраховано автором на основі джерела [18]

За результатами опитування, проведеного ЄБА, встановлено найбільш вагомі позитивні та негативні фактори впливу на інвестиційний клімат країни. Серед стримувальних чинників респонденти насамперед відзначили російську військову агресію, високий рівень корупції, недостатню ефективність судової системи, логістичні ускладнення та обмеження у сфері валютних операцій. До чинників, які позитивно позначаються на інвестиційній привабливості України, представники бізнесу віднесли надання державі статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, скасування митних бар'єрів і квот для українського експорту, а також запровадження «транспортного безвізу» з країнами ЄС.

Окремої уваги заслуговують вагомі результати цифровізації державних сервісів та інтеграція України до об'єднаної енергетичної системи Європейського Союзу, що також позитивно позначаються на інвестиційній довірі. Серед першочергових запитів бізнесу до урядових інституцій визначено протидію корупції (79%), проведення судової реформи та забезпечення верховенства права (57%), а також підтримання макроекономічної стабільності (41%) [19].

Проведене дослідження засвідчує, що, незважаючи на масштабність наявних викликів, поступово спостерігаються ознаки покращення сприйняття інвестиційного середовища. Скорочення частки негативних оцінок та збільшення кількості нейтральних настроїв свідчить про поступове відновлення довіри бізнесу до економічних перспектив країни. Проте недостатній рівень позитивних очікувань з боку інвесторів вимагає від держави системних і послідовних кроків, спрямованих на вдосконалення умов ведення бізнесу та активізацію процесів залучення капіталу. Україна, володіючи значним ресурсним, виробничим і людським потенціалом, зберігатиме інтерес як для внутрішнього, так і для міжнародного інвестиційного середовища. Перспективи інвестиційного середовища у 2026 році визначатимуться сукупністю внутрішньодержавних та глобальних чинників, що безпосередньо впливають на макроекономічну стійкість, правове поле, рівень політичної передбачуваності та здатність національної економіки витримувати конкуренцію на міжнародному рівні [20].

1. Тривалість повномасштабної війни. Головним стримувальним чинником для надходження капіталу залишається воєнний стан. Збройна агресія спричиняє масштабне пошкодження виробничих потужностей, транспортної та соціальної інфраструктури, поглиблює дефіцит трудових ресурсів через міграційні процеси та суттєво підвищує інвестиційні ризики. Для потенційних інвесторів безпековий фактор залишається визначальним під час ухвалення рішень щодо входження на український ринок.

2. Корупційні ризики та інституційна недостатність. Однією з основних перешкод для розширення інвестиційної діяльності залишається недостатня ефективність державних інституцій. Судова система потребує глибокого оновлення, адміністративні процедури нерідко залишаються складними та тривалими, а недостатня відкритість у процесах прийняття управлінських рішень негативно впливає на рівень довіри з боку бізнес-спільноти.

3. Податкова нестабільність. Незважаючи на поступове вдосконалення податкової політики, підприємницьке середовище продовжує стикатися з частими змінами нормативної бази. Відсутність довгострокової передбачуваності

податкових правил значно ускладнює стратегічне планування інвестиційних проєктів, особливо для великих іноземних компаній, орієнтованих на тривалу присутність на ринку.

4. Енергетичні виклики. Забезпечення енергетичної стійкості залишається одним із ключових напрямів державної політики. Розвиток альтернативної енергетики стримується нестачею фінансових ресурсів, затримками у виконанні фінансових зобов'язань перед інвесторами, а також нестабільністю регуляторного середовища. Без вирішення проблем енергетичної безпеки забезпечити масштабне залучення капіталу буде складно.

5. Обмежений доступ до фінансових ресурсів. Висока вартість кредитних ресурсів, обережність банківського сектору щодо кредитування малого та середнього підприємництва, недостатній розвиток альтернативних механізмів фінансування істотно стримують реалізацію інвестиційних ініціатив та уповільнюють економічне відновлення.

Відповідно до Проєкту стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, Європейським Союзом започатковано новий фінансовий механізм підтримки України – Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 роки у межах Багаторічної фінансової перспективи ЄС на 2024–2027 роки. Український план передбачає комплекс реформ, орієнтованих на вдосконалення регуляторного середовища, розширення доступу бізнесу до фінансових ресурсів і зовнішніх ринків, а також адаптацію національного законодавства до стандартів Європейського Союзу [21]. Задля активізації притоку стратегічного капіталу, посилення інвестиційної привабливості держави, створення нових високооплачуваних робочих місць та підвищення рівня конкурентоспроможності економіки через механізми державної підтримки великих інвестиційних ініціатив ухвалено Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» [22].

Щодо механізмів страхового захисту інвестицій слід відзначити, що на національному рівні Верховна Рада України схвалила Закон України «Про

внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» від 22.11.2023 № 3497–ІХ [23], який спрямований на створення правових передумов для мінімізації воєнних ризиків для інвесторів та посилення гарантій збереження вкладеного капіталу.

За сучасних умов державна політика України в умовах євроінтеграції має бути зосереджена на напрямках, які потребують глибшого нормативного врегулювання та системного вдосконалення, серед яких варто виокремити наступні (рис. 2.6). Інвестиційна привабливість держави виступає одним із базових індикаторів результативності економічної політики, оскільки саме обсяги інвестицій значною мірою визначають темпи економічного зростання, рівень фінансової стійкості та можливості структурної модернізації. Інвестиційні ресурси забезпечують приплив капіталу та сприяють поширенню сучасних технологічних рішень, управлінських практик, міжнародного досвіду організації виробництва. Для суб'єктів господарювання надходження інвестицій відкриває перспективи розширення діяльності, посилення фінансової стійкості та зміцнення ринкових позицій.



Рисунок 2.6 – Напрямки державної політики України щодо покращення інвестиційного клімату в рамках євроінтеграції

Джерело: складено автором

Отже, у 2026 році Україна зберігає реальні передумови для посилення власної інвестиційної привабливості завдяки продовженню реформаторських процесів, поглибленню економічної інтеграції з європейським простором та розвитку стратегічно важливих секторів господарства. Проте досягнення вагомих результатів безпосередньо залежатиме від здатності держави подолати наявні системні проблеми. Лише за умови ефективної взаємодії органів влади, підприємницького сектору та громадянського суспільства стане можливим створення якісно нового інвестиційного середовища, здатного забезпечити довгострокове економічне відновлення та сталий розвиток країни.

## ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

Визначено, що торговельно-економічне співробітництво відіграє ключову роль у глобалізації, сприяючи економічному зростанню, зниженню цін та заохоченню інвестицій. Хоча торговельно-економічне співробітництво приносить безліч переваг, таких як розширення доступу до ринків, створення робочих місць та ефективність, воно також створює проблеми, такі як втрата робочих місць у неконкурентоспроможних галузях та торговельний дисбаланс. Країни повинні ретельно враховувати ці фактори під час переговорів щодо торговельно-економічного співробітництва, щоб забезпечити найкращі результати для своєї економіки.

Досліджено, що на сучасному етапі зовнішньоекономічна діяльність перетворилася на одну з провідних галузей економіки будь-якої держави. Вона все більше впливає на загальний темп фінансового розвитку у глобальному масштабі. Значення зовнішньої торгівлі як одного з основних чинників економічного зростання країни підтверджене як теоретичними дослідженнями, так і практичними спостереженнями, і визнається численними науковцями. Торговельні потоки між державами формуються під впливом численних факторів економічного, природного та політичного характеру. Процеси глобалізації та спеціалізації виробництва, а також прагнення забезпечити ресурси для розвитку економіки суттєво змінили напрямки руху товарів і капіталів у світі. Одночасно розширення мережі торговельних об'єднань, укладення міжнародних угод і діяльність Світової організації торгівлі сприяють посиленню економічної взаємодії між державами, проте створюють і нові виклики для безпеки національних економік, зокрема в сфері зовнішньоекономічних відносин.

Встановлено, що у більшості міжнародних методик для визначення рівня співробітництва застосовуються окремі індикатори, пов'язані з рухом товарів, капіталу або населення. Проте вимірювання глибини торговельно-економічних

зв'язків має багатовимірний характер. Використання лише окремих показників не дає вичерпної картини, оскільки не враховує комплексність взаємодії. З огляду на це оцінювання доцільно здійснювати щонайменше у трьох взаємопов'язаних площинах: аналіз товарних потоків, дослідження міграційних процесів між державами-партнерами та вивчення динаміки прямих іноземних інвестицій. Визначення результативності залучення ПІІ у приймаючу економіку потребує застосування цілісної системи показників, що дозволяє встановити залежність між масштабами іноземного інвестування та макроекономічними параметрами, які відображають як зовнішньоекономічну активність держави, так і стан її внутрішнього господарського середовища.

Аналіз динаміки імпорту товарів в Україну з країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про загальне зростання обсягів закупівель після тимчасового скорочення у 2022 році та подальше посилення імпортої залежності за низкою товарних груп. Загальний обсяг імпорту з ЄС зменшився у 2022 році до 25 515,55 млн. дол. США проти 26 954,20 млн. дол. США у 2021 році, однак уже у 2023 році відбулося суттєве зростання до 31 235,05 млн дол. США. У 2024 році імпорт досяг 34 077,47 млн. дол. США, тоді як у першій половині 2025 року становив 26 971,36 млн. дол. США, що свідчить про збереження високого рівня зовнішньої залежності від європейського ринку постачання. Суттєву частку в структурі імпорту займають продовольчі товари та сировина для їх виробництва. У 2022 році їхній обсяг зменшився до 3 125,89 млн дол. США, однак у наступні роки спостерігалось поступове відновлення та зростання до 3 972,87 млн дол. США у 2024 році. У 2025 році (I–III кв.) зафіксовано 3 353,99 млн дол. США. Аналіз динаміки експорту товарів з України до країн Європейського Союзу у 2021–2025 рр. свідчить про істотну структурну трансформацію зовнішньоторговельних потоків, значну залежність від аграрного сектору та різноспрямовані тенденції у промислових групах товарів. Загальний обсяг експорту до ЄС у 2022 році зріс до 24 818,53 млн дол. США проти 22 872,40 млн дол. США у 2021 році, проте у 2023 році відбулося скорочення до 21 927,27 млн дол. США. У 2024 році відбулося зростання експорту на 1,07% до 22 162,18 млн

дол. США, тоді як у першій половині 2025 року спостерігалось зниження до 10 138,92 млн дол. США, або на -7,81% у порівнянні з 2 кв. 2024 року.

Обґрунтовано, що заплановане стимулювання капіталовкладень у виробництво середньо- та високотехнологічної продукції, розширення переробки внутрішньої сировинної бази, включення українських виробників до глобальних ланцюгів створення вартості через залучення транснаціонального капіталу та прямих іноземних інвестицій. Окремий акцент зроблено на інтеграції до ринку Європейський Союз, розбудові партнерських коаліцій для просування національного експорту, розвитку експорту продукції оборонно-промислового комплексу та поглибленні військово-технічної співпраці. До 2030 року держава ставить перед собою такі орієнтири: збільшення щорічного обсягу експорту товарів і послуг до 77 мільярдів доларів США; досягнення співвідношення експорту товарів і послуг до валового внутрішнього продукту на рівні 33%; скорочення питомої ваги сировинної продукції та товарів із низьким ступенем переробки в експортній структурі до 59%. Для досягнення визначених показників заплановано впровадження нових механізмів підтримки та вдосконалення вже наявних інструментів, серед яких: розширення системи державного фінансового стимулювання експортної діяльності та модернізація чинних фінансових механізмів; посилення діяльності Офіс з розвитку підприємництва та експорту, розвиток Експортно-кредитне агентство України, а також створення Фонду розвитку експорту; удосконалення системи торговельно-економічного представництва інтересів України на міжнародному рівні; розширення доступу суб'єктів господарювання до освітніх програм, консультаційної підтримки та інформаційно-аналітичних ресурсів.

Встановлено, що у 2026 році Україна зберігає реальні передумови для посилення власної інвестиційної привабливості завдяки продовженню реформаторських процесів, поглибленню економічної інтеграції з європейським простором та розвитку стратегічно важливих секторів господарства. Проте досягнення вагомих результатів безпосередньо залежатиме від здатності держави подолати наявні системні проблеми. Лише за умови ефективної взаємодії органів

влади, підприємницького сектору та громадянського суспільства стане можливим створення якісно нового інвестиційного середовища, здатного забезпечити довгострокове економічне відновлення та сталий розвиток країни.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Khomutenko L. I., Domashenko M. D., Havrylina A. V.. International Economic Relations: study guide. Sumy : Sumy State University, 2020. 213 p. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b7d4c570-610f-46aa-862f-91539c62c96f/content>
2. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях: підруч.. К.: Центр учбової літератури, 2017. 228 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Kozak\\_Yurii/Mizhnarodna\\_ekonomika\\_v\\_pytanniakh\\_ta\\_vidpovidiakh.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Kozak_Yurii/Mizhnarodna_ekonomika_v_pytanniakh_ta_vidpovidiakh.pdf)
3. Understanding Economic Cooperation and Free Trade Agreements. 2025. URL: <https://www.tuitiongenius.com/economic-cooperation?srsId=AfmBOopAgjS9ZMHkp7KPYEMZzlfMc3kLj1GlD8wqQ75Tdcg8ld49cP5X>
4. Світовий ринок товарів та послуг. URL: [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjOiYHbjvmSAxUABNsEHbAwGVw4FBAWegQIIhAB&url=https%3A%2F%2Flearn.ztu.edu.ua%2Fmod%2Fresource%2Fview.php%3Fid%3D104781&usg=AOvVaw1pdZUC\\_tNeAr4TkG5P-uX4&opi=89978449](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjOiYHbjvmSAxUABNsEHbAwGVw4FBAWegQIIhAB&url=https%3A%2F%2Flearn.ztu.edu.ua%2Fmod%2Fresource%2Fview.php%3Fid%3D104781&usg=AOvVaw1pdZUC_tNeAr4TkG5P-uX4&opi=89978449)
5. Ксендзук В.В. Механізми формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики України: монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 352 с. URL: [https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8060/Ксендзук\\_монографія\\_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8060/Ксендзук_монографія_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
6. Лекції з дисципліни «МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ». URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/243f29b8-66de-4b7b-922e-82ec3623df92/content>

7. Гаврилюк, І. Розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин в Україні. *Економіка та суспільство*, 2022. (45). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-53>
8. Кібік О. М., Нестерова К. С., Хаймінова Ю. В. Міжнародна економіка: навчально-методичний посібник. Одеса: НУ «ОЮА», 2020. 85 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/a1857006-c48c-4221-8403-0b6941235622>
9. Григор'єв Г.С. Міжнародна економіка: практикум. Київ: НаУКМА., 2024. 145 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/986b0b14-c2e6-43ef-b8d2-6bab76e55d22/content>
10. Федун, І., Олейніков, Ю., Степічева, О. Торговельне співробітництво України з країнами північної Африки. *Економіка та суспільство*, 2022. (46). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-23>
11. Наумов М. С., Рибак Г. І. Міжнародні економічні відносини: становлення і сучасні особливості: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 051 Економіка, освітня програма «Міжнародна економіка». Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 97 с. URL: [https://eprints.kname.edu.ua/58152/1/2021\\_печ\\_104Л\\_2020\\_MEBCco\\_20210427.pdf](https://eprints.kname.edu.ua/58152/1/2021_печ_104Л_2020_MEBCco_20210427.pdf)
12. Міжнародна економіка : навч. посіб. / за ред. В. П. Решетило, О. В. Бервено; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. 244 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0060467.pdf>
13. Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Корольчук Л.В., Кравчук П.Я., Урбан О.А., Полянська Т.О. Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: навчальний посібник. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с. URL: [https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/НАВЧАЛЬНИЙ%20ПОСІБНИК\\_2022.pdf](https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/НАВЧАЛЬНИЙ%20ПОСІБНИК_2022.pdf)

14. Національна Експортна стратегія України до 2030 року: ключові пріоритети озвучені Мінекономіки – BDO URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/ukraine's-national-export-strategy-by-2030>

15. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2025 року URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-02/az\\_zovn\\_torg\\_pidsum2025\\_ukr\\_160226.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-02/az_zovn_torg_pidsum2025_ukr_160226.pdf)

16. Експортна стратегія України до 2030 року: підприємці можуть долучитися до підготовки документу URL: <https://www.business.diia.gov.ua/news/eksportna-stratehiia-ukrainy-do-2030-roku-pidprijemtsi-mozhut-doluchytysia-do-pidhotovky-dokumentu>

17. ПІІ в Україну [2026]. Прямі іноземні інвестиції в Україну URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>

18. Ростислав М. Яцентюк Інвестиційний клімат та інституційне середовище бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка* 2025. URL: [https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/07/7.25.\\_topic\\_Rostyslav-Yatsentiuk-78-84.pdf](https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/07/7.25._topic_Rostyslav-Yatsentiuk-78-84.pdf)

19. Інвестиційний клімат в Україні покращується: 70% опитаних компаній інвестуватимуть в Україну попри війну. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/investycijnyj-klimat-v-ukrayini-pokrashhuyetsya-70-opytanyhkompanij-investuvatymut-v-ukrayinu-popry-vijnu>

20. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року | НААУ URL: <https://unba.org.ua/publications/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>

21. Проєкт стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року. Бізнес Дія. URL: <https://www.business.diia.gov.ua/news/vidnovlennia-stalyi-rozvytok-ta-tsyfrovatransformatsiia-msp-do-2027>

22. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3311-IX від 09.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

23. Про внесення змін до ЗУ «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків»: Закон України від 22.11.2023 № 3497–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text>

24. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. Document 12007L/TXT. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

25. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Document 22014A0529(01) URL: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/UK/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/UK/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0529(01))

26. Лісабонська угода (договір про реформування Європейського Союзу) Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf>

27. The European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continentEuropean Green Deal Report, 2023: URL: [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en).

28. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. Квітень 2024 року. URL: [https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24\\_Damages\\_Report.pdf](https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf)

29. Індекс інвестиційної привабливості України 2024. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/UKR-Invest-Index-2024.pdf>

30. European Neighbourhood Instrument (ENI) URL: <https://ec.europa.eu/eni>.  
8. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/view>

31. Бондарук Т., Чеховська М., Бондарук О. Економічна безпека України під час військових дій: виклики та шляхи протидії. *Економічні горизонти*, 2024. 1(27). URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/299201/291826>
32. Коваленко О.О. Соціальний діалог: актуальні проблеми гармонізації законодавства України з ACQUIS ЄС / О.О. Коваленко. Права людини в глобалізованому світі: сучасний стан, шляхи реалізації та механізми захисту: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 19 квіт. 2024 р. Харків, 2024. С. 242–245. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15019>
33. EU sanctions against Russia. The Diplomatic Service of the European Union. 09.01.2025. URL: [https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-sanctions-against-russia\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-sanctions-against-russia_en)
34. Rebuild Ukraine Initiative. URL: <https://rebuild-ukraine.eu>
35. Сагайдак І., Чорна Т., Балагура О. «Промисловий безвіз»: інтеграція України до європейського ринку промислових товарів. *Економіка та суспільство*, 2023 (47). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2182/2108>
36. Приходько І.В., Дацишин Д.Н. Інвестиційний клімат України в контексті зовнішньоекономічної діяльності. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 23–27 URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ifrcr\\_2020\\_49\\_7.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ifrcr_2020_49_7.pdf)
37. Гориславська А.С. Вдосконалення механізму захисту прав та законних інтересів іноземних інвесторів в Україні. *Альманах науки*. 2020. № 10 (43). С. 58–62.
38. Як Україна зможе залучати іноземні інвестиції у 2023 р. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyti-z-tumanu-viyni-yak-ukrajina-zmozhe-zaluchati-inozemni-investiciji-u-2023-roci-12084243.html>
39. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885&title=InformatsiinoanalitichniMaterialiSchodoInvestitsiinogoKlimatuVUkraini>

40. Хвостіков А. І. Оцінювання якості міжнародних торговельно-економічних відносин в аграрному секторі. (2021). *Економічні горизонти*, (1(12), 91–101. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(12\).2020.224801](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(12).2020.224801)  
<https://eh.udpu.edu.ua/article/view/224801>

41. Zeszyty N. A theoretical-applied model of interregional integration of productivity of Ukraine and partner countries in the context of formation of a new world order. 2024 URL: [https://www.researchgate.net/publication/379749396\\_A\\_theoretical-applied\\_model\\_of\\_interregional\\_integration\\_of\\_productivity\\_of\\_Ukraine\\_and\\_partner\\_countries\\_in\\_the\\_context\\_of\\_formation\\_of\\_a\\_new\\_world\\_order](https://www.researchgate.net/publication/379749396_A_theoretical-applied_model_of_interregional_integration_of_productivity_of_Ukraine_and_partner_countries_in_the_context_of_formation_of_a_new_world_order)

42. Омран Х.З. Торговельне співробітництво України з країнами Близького сходу та Африки. Дисертація за спеціальність 292 – Міжнародні економічні відносини, Державний торговельно-економічний університет. Репозитарій Державного торговельно-економічного університету. 2023. URL: <https://ur.knute.edu.ua/items/87c7c534-5ed0-42a4-902c-0d8673f56ccd>

43. Manuel S. M., A. Vidmer, M. Medo, Yi-Cheng Zhang Measuring economic complexity of countries and products: which metric to use?. 2015. URL: <https://arxiv.org/abs/1509.01482>

44. Ізмайлов О. І. Теоретико-методологічні основи дослідження торговельно-економічного співробітництва країн в умовах інтеграції. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2026. № 2. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17736613943448.pdf>

